BX1749
.T7
B5
1798
v.2

FONDO BIBLIOTECA PUBLICA
DEL ESTADO DE NUEVO LEON

BMU Raúl Rangel Frías
UANL
FONDO
A.B. PUBLICA DEL ESTADO

TRACTATUS
DE FIDE.

D. Thom. 2. 2. *a Quæst.* 1. *ad* 16.

DISSERTATIO I.
DE OBJECTO FIDEI.
D. Thom. Quæst. 1.

ARTICULUS I.

Quodnam sit Objectum Fidei.

FIdes variè sumitur. 1. pro fidelitate in promissis servandis, Rom. 3. 2. pro conscientia, ib. 5. 3. pro fiducia, Jacobi 1. 4. pro veracitate, seu inclinatione dicendi verùm, Jer. 7. 5 pro ipsa doctrina & Objecto Fidei, Act. 6. 6. pro virtute supernaturali, qua credimus veritates a Deo revelatas, & quæ definitur ab Apost. Hebr. 11. *Sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium.* Verùm, cùm quilibet habitus a suo objecto specificetur, & indè ejus natura dignoscatur, Auctor hunc Tract. ab objecto Fidei incipit, de ipso Fidei habitu infrà q. 4. acturus; cui metodo inhærens,

Præmitto 1. In omni potentia, vel habitu triplex distingui objectum, materiale, formale quod, & formale quo, seu sub quo. Materiale est id omne, circa quod versatur potentia, vel habitus; formale quod est id, quod per se & ratione sui attingitur, & ratione cujus cætera attinguntur. Objectum formale quo, seu sub quo, est id, mediante quo objectum formale quod attingitur. Exemplum poni solet in potentia visiva. Objectum materiale sunt omnes res visæ, formale quod color, formale quo lux.

Præmitto 2. Triplicem in Deo distingui veritatem, scilicèt in essendo, in cognoscendo, & in dicendo. Veritas in essendo, quæ dicitur transcedentalis, est ipsa Dei essentia, qua verus Deus est, & a falsis diis distinctus; veritas enim transcentalis non addit aliquid ad essentiam, sed est ipsa essentia cum habitudine ad intellectum. Veritas in cognoscendo est infinita Dei sapientia, qua cognoscit omnia, proùt sunt. Veritas in dicendo est summa Dei propensio ad dicendum verum, & dicitur veracitas, qua fit, ut neminem fallere velit, aut possit; sicùt ratione infinitæ sapientiæ falli non potest.

Dico 1. (2. 2. *q.* 1. *a.* 1. *o.*) Objectum formale quod, seu, ut alii vocant, objectum attributionis Fidei, est prima veritas in essendo, seu Deus ipse ut Deus excedens rationem naturalem: quod addo, quia Deus ut Auctor naturalis potest lumine naturali cognosci independentèr a Fide. Prob. (*Ib. & ad* 1. & 2.) Illud est objectum formale quod alicujus habitûs, quod principalitèr ab eo attingitur, & ratione cujus cætera attinguntur. Sic sanitas est objectum formale quod Medicinæ, quia principalitèr a Medicina attingitur, & ejus ratione cætera, pulsus, urina, medicamina, &c. attinguntur; atqui prima veritas in essendo, seu Deus, ut verus Deus, est id, quod principalitèr a Fide attingitur, cætera autèm, ut quæ pertinent ad humanitatem Christi, ad Sacramenta, & quæcumque alia in sacris Scripturis contenta, attinguntur in ordine ad Deum tanquàm ad id, quod præstantissimum est intèr omnia, & ut magis cognoscatur: ergo.

Confirm. Fides est virtus Theologica, & intellectualis: ut virtus theologica habet Deum pro objecto formali quod, per hoc enim virtutes Theologicæ ab aliis distinguntur: ut virtus intellectualis habet verum pro objecto formali quod, objectum enim formale quod intellectûs est verum: ergo habet pro objecto formali quod Deum verum.

Dico 2. (1. *Pars ib. o.*) Objectum formale quo, seu sub quo Fidei est prima veritas in dicendo, seu divina veracitas revelans, connotans primam veracitatem in cognoscendo, seu infinitam Dei sapientiam. Prob. 1. Pars. Objectum formale quo Fidei in communi est veracitas dicentis; in hoc enim distinguitur assensus Fidei ab assensu scientifico, quòd motivum assensûs Fidei sit auctoritas dicentis; motivum autèm assensûs scientifici sit veritas principii, ex quo elicitur conclusio; ergo objectum sub quo Fidei divinæ est veracitas Dei dicentis & revelantis.

Prob. 2. Pars. Fides est certa & infallibilis: ergo debet niti motivo infallibili. Subsumo; atqui veracitas divina revelans non habet quòd sit infallibilis, nisi connotet infinitam Dei sapientiam: ergo. Prob. Min. Ut veracitas divina revelans sit infallibilis, non sufficit, quòd fallere non possit ex malitia; sed requiritur, quòd etiàm fallere non possit ex ignorantia, adeòque quòd Deus ipse fàlli non possit cognoscendo; atqui quòd Deus falli non possit cognoscendo, provenit ex ejus infinita sapientia, qua cognoscit omnia, proùt sunt sine ulla falsitatis admixtione: ergo.

Dico 3. Objectum materiale adæquatum Fidei est omne revelatum a Deo, primariò Deus ipse, cætera secundariò. Prob. Objectum materiale adæquatum alicujus potentiæ, vel habitûs est id omne, quod potest attingere, ut subest suo objecto, seu rationi formali sub qua: sic omne corpus coloratum est objectum materiale adæquatum potentiæ visivæ, quia potest illud attingere, ut subest luci, quæ est ejus ratio formalis sub qua; atqui Fides attingit omne revelatum, ut subest veracitati Dei revelantis, quæ est ejus objectum formale sub quo, ut dictum est, Deum tamèn primariò, cætera secundariò, ut etiàm dictum est Conclusione 1.: ergo.

Solvuntur objectiones.

OBj. 1. contrà primam Conclusionem. Omne, quod subest objecto formali quo alicujus habitûs, vel potentiæ, pertinet ad ejus objectum formale quod; atqui omne revelatum subest objecto formali quo Fidei, ut patet: ergo non solùm Deus, sed omne revelatum est objectum formale quod Fidei. Prob. Maj. ex aliis habitibus & potentiis: sic quia abstractio ab omni materia est objectum formale quo Metaphisicæ, non solùm Deus, sed omne ens proùt abstractum ab omni materia est objectum ejus formale quod: sic, quia lux est objectum formale quo potentiæ visivæ, non aliquod particulare coloratum, sed omne coloratum, ut subest luci, est objectum formale quod potentiæ visivæ: ergo. R. D. Maj. omne, quod subest objecto formali quo alicujus habitûs, pertinet ad objectum ejus formale quod, si attingatur ab illo habitu principalitèr & ratione sui, C. si minùs principalitèr & ratione alterius, N. Fides autèm, quæ est virtus Theologica, Deum principalitèr & ratione sui attingit, cætera revelata ratione Dei & in ordine ad illum. Undè, quamvis substent rationi ejus formali sub qua, non pertinent nisi ad objectum ejus secundarium & materiale, seu, ut alii dicunt, extensionis. Et hinc est disparitas ab exemplis oppositis: in Metaphisica namquè & in potentia visiva non est aliud principale, quod per se primariò & ratione sui attingitur, & ratione cujus cætera attinguntur; sed omne ens abstractum a materia per se & independentèr ab illo attingitur a Metaphisica: similitèr omne coloratum lucidum a potentia visiva. E contrà in Medicina v. gr. quia corpus sub ratione sanitatis attingitur principalitèr & ratione sui, cætera verò ut pulsus, urina, medicamenta, &c. attinguntur minùs principalitèr & ratione corporis sanandi; ideò hæc quamvis substent eidem rationi formali sub qua medicinæ, sunt tamèn tantùm ejus objectum secundarium & extensivum, solum autèm corpus ut sanabile objectu formale quod.

Inst. 1. Si Deus de se nihil revelasset, sed de aliis tantùm remaneret Fides; sicùt, si per impossibile Deus non esset, remaneret Metaphisica: ergo. R. D. Ant. Remaneret fides ejusdem rationis, ac ea, quæ nùnc est, N. Non enim tùnc Fides foret virtus Theologica. Diversæ rationis, C. Remaneret autem eadem metaphisica; quia, ut dictum est, non considerat Deum ut quid principale ratione sui, & cætera ratione illius, sed omne ens ut abs-

abstractum ab omni materia.

Inst. 2. Multa revelantur in Scripturis, quæ non referuntur ad Deum, quòd Salomon haberet concubinas, quòd Esau esset rufus, ut quòd Tobias haberet canem, canis ipse caudam, & multa alia: ergo. R. N. Ant. Deus enim hæc etiam minutissima revelando extollit infinitam suam sapientiam & summam veracitatem, quæ nec in minimis deficere potest.

Obj. 2. contrà eamdem. Si Deus sub ratione Deitatis esset objectum formale quod fidei, fides esset nobilior charitate, quod est contrà Apost.: ergo. Prob. Sequela: fides haberet nobilius objectum; quia essentia Deitatis est quid nobilius bonitate; quæ est tantùm Deitatis attributum, & quod est objectum formale quod charitatis: ergo.

R. N. Sequelam. Ad probat. D. Ant. Fides haberet nobilius objectum in ratione entis, C. in ratione objecti, N. Quia objectum charitatis est divina bonitas ut est in se; objectum verò fidei est Deitas, proùt in intellectu recipitur per revelationem obscuram: ita enim exigit natura utriusque potentiæ voluntatis & intellectûs, quòd cognitum sit in cognoscente, & voluntas amans in amato: nobilitas autèm potentiæ, seu habitûs desumitur ab objecto, non in ratione entis, sed in ratione objecti formalitèr considerato. Cætera, quæ opponuntur, laborant in æquivoco, in quantùm adversarii non satis distinguunt inter objectum formale quod, & formale quo; & per objectum formale simplicitèr intelligunt motivum assentiendi, non objectum assensûs. Nos verò motivum assentiendi dicimus objectum formale quo; objectum verò ipsius assensûs objectum formale quod. Undè quæstio est de nomine.

Obj. 3. contrà 1. partem 2. Conclusionis. Objectum formale quo fidei, seu, quod idem est, motivum assensûs fidei est id, in quod ultimò resolvitur assensus fidei; atqui id, in quo ultimò resolvitur assensus fidei, non est prima veritas in dicendo, sed prima veritas in essendo, seu Deitas: ergo. Prob. Min. Quærenti, cur credas mysteria fidei, v. gr. Deum esse trinum, rectè respondes, quia Deus revelavit: & ulteriùs quærenti, cur credas Deo revelanti, rectè iterùm respondes, quia est prima veritas in dicendo: sed tamdem quærenti, cur Deus sit prima veritas in dicendo, nihil aliud restat respondendum, nisi quia Deus est, seu prima veritas in essendo: ergo. R. N. Min. Ad probat. D. ultimam partem Ant. Nihil aliud restat respondendum, nisi quia Deus est, assignando causam rei, C. assignando causam assensûs, N. Equidèm ideo Deus est verax, seu prima veritas in dicendo, quia Deus est; at non ideò credo mysteria fidei v. gr. Deum esse trinum, quia Deus est, seu prima veritas in essendo, sed quia verax est. Assensus enim fidei (quod diligentèr est observandum) non est discursivus, sed simplex, & in solo testimonio dicentis sistit, alioquin non est ampliùs assensus fidei. Sic dicenti mihi, Romam existere, assentior, quia verax est, & ibi sistit fides. Si autèm ascendas, & ulteriùs quæras, undè verax est, jam excurris extrà fidem. Similitèr ergo quærenti, cur credam Deo revelanti, rectè respondeo, quia verax est, & ibi sistit fides, seu assensus fidei; nec nisi fatùè posset quæri, cur credam veritati, seu veracitati. Si autèm ulteriùs quæras, cur Deus sit verax, jam respondebo, non ut fidelis, sed ut Theologus, quia Deus est.

Inst. 1. Non solùm credimus Deo ut primæ veritati in dicendo, sed etiàm credimus Deum esse primam veritatem in dicendo: ergo debet assignari aliquid aliud divinum, propter quod assentior fide divina huic propositioni, *Deus est prima veritas in dicendo*, quod non videtur aliud, quàm prima veritas in essendo; si enim aliam revelationem assignes, itur in infinitum: ut enim assentiar huic secundæ revelationi, debebit dari altera revelatio, & sic in infinitum: ergo. R. N. Conf. Quia, sicùt lux seipsam manifestat, nec per aliam lucem, sed per seipsam videtur, ità revelatio divina, quæ est lux fidei, seipsam manifestat, nec indiget alia revelatione, seu medio. Divinum testimonium, inquit Auctor q. 14. de verit. a. 8. ad 2. *Primò & principalitèr est de se ipso, consequentèr de aliis.* Neque tamèn fides nostra amittit laudem; quia revelatio non est clara, sed obscura, non enim videmus Deum revelantem, nec revelationem activam connotantem mysteria revelata: quapropter ad assensum fidei requiritur pia motio voluntatis, undè habet laudem, ut infrà dicemus.

Inst. 2. Non possum credere Deo revelanti, nisi priùs credam Deum existere: ergo credo, Deum existere propter aliud, quàm propter revelationem. R. N. Ant. Revelatio enim non solùm seipsam & revelata, sed etiàm revelantis existentiam manifestat: sicùt loquela Petri, non solùm seipsam & Petri conceptus, etiam sed ejus existentiam manifestat.

Neque tamèn ex his inferas, inutilem esse propositionem Ecclesiæ discernentis revelata a non revelatis; quia Deus non semper unicuique per se immediatè revelat, sicùt revelavit Prophetis & Apostolis, sed ordinariè mediante Ecclesia, cujus est ideò proponere revelata, & a non revelatis distinguere. Undè in eam fit ultima resolutio fidei nostræ tanquam in Regulam proponentem credenda, non tamèn tanquàm in motivum assentiendi credendis, ut dicam art. seq. Undè sit

ARTICULUS II.

In quod fit ultima resolutio, seu analysis fidei nostræ.

QUæstio sic communitèr proponitur, sed perindè est, ac si quæras, quodnam sit motivum fidei: quod potest intelligi dupliciter, vel de motivo assentiendi revelatis; vel de motivo seu Regula discernendi, quæ sint revelata. Primum controvertitur inter Catholicos, quorum quidam existimant propositionem Ecclesiæ ingredi saltèm partialitèr motivum credendi revelatis. Secundum controvertitur inter Catholicos & Hæreticos, qui volunt, motivum & Regulam discernendi revelata esse Scripturam, vel privatum cujusque spiritum, hoc est, afflatum S. S. unicuique intelligentiam Scripturarum inspirantis.

Dico 1. Motivum credendi & assentiendi revelatis est auctoritas & veracitas Dei revelantis; non Ecclesiæ testimonium, seu propositio.

Prob. 1. pars ex 2. conclusione articuli præced. Motivum credendi revelatis est objectum formale quo fidei; dicitur enim objectum formale quo habitûs, quod est medium & motivum attingendi objectum formale quod, ut patet ex dictis; atqui veracitas Dei revelantis est objectum formale quo fidei, ut dictum est: undè quærenti, cur credam Deum esse trinum, rectè respondeo; quia Deus qui revelavit, est verax.

Prob. 2. pars. Propositio, seu testimonium Ecclesiæ nullo modo pertinet ad objectum formale quo fidei: ergo. Prob. Ant. 1. Quia est aliquid creatum; nihil autèm creatum ingredi potest objectum formale fidei, sicùt nec spei & charitatis: alioquin non forent virtutes purè divinæ & Theologicæ. 2. Sic se habet propositio revelatorum per Ecclesiam respectu fidei, sicùt se habet propositio bonitatis respectu amoris; sicùt enim voluntas non potest amare objectum nisi propositum & cognitum, ità intellectus non potest credere, nisi sibi proponantur revelata; atqui propositio bonitatis respectu voluntatis & amoris non est ejus objectum foramle, sed tantùm applicatio objecti & conditio sine qua non: ergo similitèr propositio revelatorum per Ecclesiam respectu intellectûs & fidei.

Dico 2. Regula discernendi revelata non est Scriptura, neque Spiritus privatus, sed sola Ecclesia. Prob. 1. pars. Regula discernendi revelata a non revelatis debet esse incorruptibilis; aliàs exponeret errori; atqui Scriptura non est incorruptibilis, corrumpi enim potest & quotidiè corrumpitur, sive ex incuria Typographorum, sive ex malitia hominum, undè ex illa nihil certi erui potest, quamdiù ab Ecclesia non proponitur ut authentica, & ut continens revelata: ergo. Idem dicendum est de Symbolo, quod, cùm sit Scirptura, etiam est obnoxium corruptioni, & aliundè non continet omnia revelata, sicùt nec Scriptura. Confirm. Scriptura in multis est obscura: ergo debet assignari alia regula, sensum ejus verum & legitimum eruendi.

Prob. 2. pars: 1. Regula discernendi revelata a non revelatis debet esse certa, & non dubia; atqui Spiritus Dei unicuique afflatus non est certus, sed dubius; Calvinistæ enim negant esse in Lutheranis, Lutherani in Calvinistis, utrique in Catholicis. 2. Regula sufficiens discernendi revelata a non revelatis debet posse dirimere controversias in hac materia; atqui privatus Spiritus cujusque non solùm non potest controversias circà revelata & non revelata dirimere; sed e contrà ex eo nata sunt sequi continuò schismata & dissensiones; non secùs, ac si in civilibus unusquisque constitueretur Judex in propria causa. Dicat enim Calvinista ex suo privato spiritu, hanc articulum esse revelatum, negabit Lutheranus, negavit & Catholicus ex suo pariter privato spiritu. Quis dirimet controversiam? Quis poterit alterum instruere & convincere? Et hinc tot Sectæ sibi contrariæ inter ipsos Hæreticos. 3. Hic non agitur de revelatione privata, quam Deus extraordinariè potest alicui privato facere, sicùt fecit olim primis Parentibus, Patriarchis, Prophetis, & Apostolis; in quo casu lumen interius datum, vel ipsa immediata revelatio foret Regula discernendi credendum: sed agitur de revelatione communi toti societati fidelium, ideòque propositio debet esse communis, & non privata. De hac utraque parte plura vide Tract. seq. Diss. 3. a 6.

Tertia pars sequitur ex dictis: prob. tùm ex notis Ecclesiæ, & motivis credibilitatis, de quibus infrà; tùm ex Scripturis, ex quibus habemus Ecclesiam esse a Spiritu S. directam, & infallibilem: Matth. 16. *Portæ inferi non prævalebunt adversùs eam.* 1. Tim. 3. dicitur *Columna, & firmamentum veritatis.* Matth. 28. *Ecce vobiscum sum omnibus diebus, usque ad consummationem sæculi.*

Unum habent, quod opponant Hæretici, nempè, nos committere circulum in fidei nostræ resolutione. Nàm, inquiunt, credimus revelationem proptèr auctoritatem Ecclesiæ, & credimus auctoritatem Ecclesiæ proptèr revelationem. R. 1. Nos credere auctoritatem Ecclesiæ non solùm proptèr revelationem, sed etiàm, & primariò proptèr notas ipsius Ecclesiæ, & motiva credibilitatis. Undè ex hac parte nullus est circulus. 2. Etsi credamus auctoritatem Ecclesiæ proptèr revelationem, non credimus sub eadem ratione, sub qua credimus revelationem proptèr auctoritatem Ecclesiæ, sed sub diversa. Credimus revelationem proptèr auctoritatem Ecclesiæ, ut applicantis ipsam revelationem; credimus autem auctoritatem Ecclesiæ proptèr revelationem, seu veracitatem divinam, tanquàm proptèr motivum formale assensûs, & sic in diverso genere causæ. Ordinarium autèm est, quòd causæ sint sibi invicèm causæ in diverso genere: sic ignis pendet ab applicatione tamquàm a conditione ut comburat, & applicatio a virtute combustiva ignis tanquàm a causa efficiente. Ex quo patet circulum nostrum ex hac parte esse materialem tantùm, & non formalem ac vitiosum, de cujus ratione est, quòd sit ab uno ad aliud, & vicissim, sub eadem ratione.

Hæc duplex Responsio familiari, & vulgari exemplo nuntii, deferentis litteras Regis, solet explicari. Quandò non est certa nuntii veracitas, inquiruntur ejus indicia; ubi de illa constat, acceptantur litteræ Regis proptèr veracitatem nuntii: at contentis in litteris Regis creditur non proptèr veracitatem nuntii, sed proptèr veracitatem Regis; & si in litteris Regis asseratur veracitas nuntii, ea firmatur atque magis creditur proptèr veracitatem Regis. Applica casui. Ecclesia proponit, hoc, & istud esse a Deo revelatum: de veracitate, & infallibilitate Ecclesiæ nobis constat ex ejus notis atque motivis credibilitatis, ob quam acceptatur, & creditur hæc esse in Scripturis, vel Traditione revelata; ipsis autèm revelatis, in Scriptura, vel Traditione contentis, credimus proptèr veracitatem Dei revelantis: & quia in Scripturis continetur veracitas, & infallibilitas Ecclesiæ, illam ulteriùs, & firmiùs credimus proptèr auctoritatem, & veracitatem revelantis. Hinc vides notitiam veracitatis Ecclesiæ, licèt per Scripturam firmetur, ab ea tamèn non pendere necessariò; nascente enim Ecclesia, non erat Scriptura, & tamèn nota, & certa erat veracitas Ecclesiæ; sed primitùs habetur ex ejus notis, & motivis credibilitatis, licèt per Scripturam confirmari non diffiteamur; sicque ex una parte nullum esse circulum, & ex alia non esse formalem, & vitiosum, in quo reditur ad idem sub eadem ratione: sicùt e contra contingit in ipso Spiritu privato Hæreticorum; dicunt enim, se scire hanc Scripturam esse veram, quia id ipsis dictat Spiritus privatus: & dicunt se scire se habere Spiritum privatum, quia id dicit Scriptura.

Inst. Juxtà hanc solutionem sequitur, quòd certitudo fidei nostræ non sit summa, & divina. Prob. Illatio: pendet tanquàm ab antecedente a veracitate Ecclesiæ, quæ primitùs habetur tantùm ex notis, & motivis credibilitatis; atqui certitudo consequentis mensuratur, & sumitur ex certitudine antecedentis: ergo. R. N. Illationem. Ad probat. D. Min. Certitudo consequentis mensuratur, & sumitur ex certitudine antecedentis in notitia discursiva, C. Sic certitudo conclusionis desumitur, & mensuratur ex certitudine antecedentis, ex quo eruitur: in notitia simplici, qualis est notitia fidei, N. Patet in ipsa notitia principiorum, quæ est simplex; principia enim non probantur. Quamvis magister plura præmittat præambula, exempla, paritates, suppositiones, & alia, ut ea discipulis exponat, iis semèl expositis, & notis, intellectus certò assentitur, quamvis præambula non fuerint certa, sed tantùm quandoquè probabilia, quandoquè falsa; neque enim proptèr illa assentitur principiis, sed proptèr perspectam eorum veritatem. Similitèr in casu: præcedit propositio Ecclesiæ tanquàm præambulum explicans, quid sit revelatum, hoc semèl explicato, & supposito, intellectus assentitur revelato, non proptèr Ecclesiam proponentem; id enim est quid extrinsecum assensui fidei; sed proptèr veracitatem Dei revelantis, sicùt dicebamus superiùs assensum præberi contentis in litteris Regis, non proptèr veracitatem nuntii, sed Regis.

Urgebis. Cùm Ecclesia omnibus proponat revelata, quare ergo unus credit, & non alter? R. id oriri 1. quia, non obstante propositione revelationis per Ecclesiam, ipsa revelatio, & res revelatæ remanent obscuræ, & ideò requiritur pia motio voluntatis per gratiam, ut applicet intellectum assensui. 2. Quia plures non satis attendunt ad notas Ecclesiæ proponentis, & motiva credibilitatis. Sicùt enim in discutiendis præambulis ad notitiam principiorum, de quibus suprà, requiritur aliquod lumen naturale, sic, in dijudicandis certò notis Ecclesiæ, & motivis credibilitatis, ultrà lumen naturale requiritur aliud supernaturale, cujus illustrationi plures claudunt mentis oculos. Hæc materia redibit, dùm de Ecclesia.

Ex dictis in utroque artic. exurgit difficultas practica: quomodò salvatur fides in pueris, & rudibus? Hi enim plerumquè non credunt proptèr veracitatem Dei revelantis, neque hoc Deum revelasse, quia Ecclesia proponit; sed ut plurimùm credunt ob dictum Pastoris, aut Parentum, vel quia alii credunt, parati tamèn aliud credere, si alii aliud crederent. R. quòd, si revera ita sit, eorum fides non sit divina, ad idque sedulò debent attendere Parochi, & Confessarii; sunt enim plurimi, qui formulas Fidei, Spei, Charitatis, Contritionis, &c. recitant more Psittacorum, significationem terminorum non apprehendentes. Attamèn non sunt statim condemnandi tanquàm vera fide carentes, qui interrogati de motivis fidei, ex ingenii tarditate expeditè, & explicitè, non respondent, se credere proptèr auctoritatem Dei revelantis, & se scire Deum hoc revelasse, quia Ecclesia, quæ est infallibilis, ità proponit. Si enim respondeant aliquid ista virtualitèr, & implicitè continens, puta se credere, ut salvi fiant, quia ista est vera fides, quia Deus jubet ità credi, & hoc se scire, quia Pastores ut Ministri Ecclesiæ ità docent, & tenent reliqui fidelium, aut quid simile, præsertim, si ut plurimùm christianè vivant, & ità tenacitèr fidei adhæreant, ut etiàm pro illa mori non dubitarent, videntur habere fidem divinam. Adde, quòd Deus possit supplere per lumèn interius quædam, quæ desunt ex parte Ecclesiæ proponentis, ut contingit apùd Infideles, qui credunt Missionariis prædicantibus, quamvis non videant motiva credibilitatis, sicùt nos. Cæterum meminerint Pastores in suis instructionibus non solùm exigere a pueris formulas fidei, sed insistere, & sæpiùs interrogare, cur credant. Idem de Spe, Charitate, Contritione, &c.

Petes, utrùm revelationes privatæ pertineant ad fidem? R. Revelationes privatæ de rebus, quæ ordinantur ad Deum ut Auctorem supernaturalem, pertinent ad fidem, ut est virtus Theologica; non, ut est Catholica.

Ratio 1. partis; quia ad rationem fidei, ut est virtus Theologica, requiritur tantùm, quòd habeat Deum pro objecto formali quod, & veracitatem Dei revelantis pro objecto formali sub quo; quod hìc reperitur: propositio autèm Ecclesiæ est quid extrinsecum, & accidentale fidei, ut est virtus Theologica, ut patet in Angelis in via, primis Parentibus, Patriarchis, Prophetis, & Apostolis, qui habuerunt fidem Theologicam absquè propositione Ecclesiæ. Ratio 2. partis est; quia fides Catholica, hoc est, universalis, versatur tantùm circà veritates universales, & communes toti Ecclesiæ, & per Ecclesiam proponendas. Undè, si Deus alicui particulari revelaret aliquid spectans Religionem, iste particularis teneretur credere, non alii, etsi juraret id sibi esse revelatum; quia non proponeretur ab Ecclesia, quæ est Catholicis Regula discernendi revelata, ut dictum est.

ARTICULUS III.

Utrùm Fidei possit subesse falsum?

QUæstionis sensus est duplex. Primus, utrùm fidei possit subesse falsum ex parte Dei revelantis: hoc est, utrùm Deus etiàm de potentia absoluta possit per se, vel per alium mentiri, seu dicere falsum? Quamvis enim mentiri, & dicere falsum distinguantur in Deo, tamèn unum necessariò sequitur ex alio, si enim Deus dicat falsum, mentitur, quia cum omnia sciat, loquitur aliter, quàm sciat, & contrà mentem. Priscillianistæ, qui volebant mendacium esse licitum, ut suum tuerentur errorem, di-

dicebant, Deum non solùm posse mentiri, sed etiàm de facto aliquandò mentiri. Posse autèm de potentia absoluta, tenuerunt quidam, sed pauci ex Catholicis. Secundus sensus quæstionis est, utrùm possit fidei subesse falsum ex parte credentis. Hoc est, utrùm possit ex fide divina elicere assensum falsum, seu credere aliquid esse verum, & a Deo revelatum, quod non est verum, nec a Deo revelatum?

Dico 1. (*Ib. a.* 3. *o.*) Deus non potest, etiàm de potentia absoluta, per se vel alium mentiri, aut dicere falsum.

Prob. 1. pars, quòd non possit per se 1. Ex Scripturis Num. 23. dicitur: *Non est Deus quasi homo ut mentiatur, neque ut Filius hominis ut mutetur.* Ex quibus verbis habemus, quòd non possit magis mentiri, quàm mutari; non potest autèm etiàm de potentia absoluta mutari: ergo nec mentiri. Itèm Joann. 3. Rom. 3. 1. Joann. 2. Sed clarissimè Apost. ad Hebr. 6. ubi dicit: „*Volens* Deus abundantiùs ostendere immobilitatem consilii sui, interposuit jusjurandum, ut per duas res immobiles (scilicèt, promissionem, & juramentum) quibus impossibile est mentiri Deum, fortissimum solatium *habeamus.*" Ubi apertè loquitur de potentia absoluta alioquin non haberemus *fortissimum solatium.* Si namquè Deus posset mentiri de potentia absoluta, locus esset dubitandi, ne in promissis hac potentia usus fuerit.

At dices, nos petere principium, & supponere, quod est in Quæstione. Quæritur enim, utrùm Deus sit verax, & ut probemus veracem, proferimus Scripturas ut veras, quia illas pronuntiavit: supponimus ergo illum non posse dicere falsum, quod est, quod quæritur. R. N. assumptum. Quia 1. Illæ Scripturæ supponuntur veræ, non solùm quia sunt a Deo, sed etiàm quia multis argumentis probatur earum veritas. 2. Quia disputatio est intèr Catholicos, & contrà hæreticos, qui veritatem Scripturarum admittunt.

Prob. 2. Juxtà SS. Patres non minùs implicat Deum mentiri, quàm non esse Deum, omnipotentem, primam veritatem; atqui ista sunt absolutè impossibilia: ergo. Lege Anselmum l. 1. Cur Deus homo c. 12. Aug. l. 1. de Symb. c. 1. Ambros. Ep. 37. Auctorem hic o. & in 2. ad Tim. 2. Lect. 2.

Prob. 3. Est absolutè impossibile, primam, & essentialem veritatem mentiri; atqui Deus est prima, & essentialis veritas: ergo. Prob. Maj. Mentiri est deficere a veritate; atqui implicat, primam, & essentialem veritatem a veritate deficere, aliàs deficeret a seipsa, sicque non esset prima, essentialis, & indeficiens veritas. Confirm. 1. Si Deus posset absolutè mentiri, tota fides nostra nutaret: undè enim sciremus non mentitum fuisse? Ex revelatione? Sed de hac revelatione foret eadem difficultas: idem dubium, àn non mentiatur. Confirm. 2. Mendacium est intrinsecè malum, & peccatum: ergo non potest esse abolutè a Deo.

Ex his patet 2. pars Conclusionis, quòd nec per alium possit mentiri; quia mendacium paritèr in ipsum refunderetur, & paritèr nutaret fides nostra, quæ in nobis est a Deo per ministerium Prophetarum, Apostolorum, & Evangelistarum. Insupèr. Vel Minister, per quem Deus mentiretur, referret, quòd Deus immediatè ipsi dixisset, vel aliud. Si primum: ergo Deus per se mentiretur. Si secundum, solus Minister mentiretur, non Deus per illum.

Dico 2. (*Ib.*) Fidei non potest subesse falsum ex parte credentis, id est, fides non potest inclinare ad assensum falsum, nec illum elicere. Prob. 1. Nihil subest alicui potentiæ, vel habitui, aut etiàm actui, nisi mediante ratione formali sui objecti; sicùt color non potest videri nisi per lucem; neque conclusio fieri potest nisi per medium demonstrationis; atqui ratio formalis fidei est prima veritas in dicendo, quæ, ut modò dicebamus, non potest revelare falsum: ergo. 2. Virtus intellectualis non potest esse principium assensûs falsi, sicùt virtus appetitûs rationalis non potest esse principium actûs vitiosi; atqui fides est virtus intellectualis: ergo. Prob. Maj. Omnis virtus est bona dispositio, ac perfectio potentiæ in ordine ad suum objectum; atqui objectum Intellectûs est verum: ergo.

Solvuntur objectiones.

Contrà 1. conclusionem opponuntur plurima ex Scripturis, in quibus Deus videtur revelasse falsum, saltèm per alios. Verùm hæc omnia singilatim, & abunde soluta habes Dissert. 9. de Relig. a. 2. Ubi de restrictionibus mentalibus.

Obj. 2. contrà eamdem. Quamvis Deus sit vita per essentiam, potest tamen pati, & mori in natura assumpta: ergo, licèt veritas per essentiam, potest similitèr mentiri in natura assumpta. R. N. Conseq. Disparitas est, quòd mendacium sit malum culpæ, quod non potest referri in Deum, a quo e contrà avertit: undè repugnat Deo etiàm in natura assumpta. At verò pati, & mori non est malum culpæ, sed pœnæ quod post referri in Deum, & ideo ipsi non repugnat in natura assumpta.

Obj. 3. Contrà 2. conclusionem. Potest quis ex charitate diligere hominem propièr sanctitatem, quam in eo existimat, quamvis sit hypocrita; aut ex virtute misericordiæ illi dare eleëmosynam, quia credit ipsum pauperem, quamvis non sit: ergo similitèr potest ex virtute fidei credere aliquid verum, & revelatum, licèt non sit. R. N. Conseq. (*Ibid ad* 1.) Disparitas est, quòd charitas, misericordia, & aliæ virtutes partis appetitivæ, non habeant verum pro objecto, sed bonum; undè possunt per accidens admittere aliquam falsitatem. At fides, & aliæ virtutes intellectuales habent verum pro objecto; undè nec per accidens admittunt falsitatem.

Inst. Prudentia est virtus intellectualis; atqui tamèn admittit falsitatem: v. gr. Prudentia dictat, esse adorandam Hostiam, quæ in Sacrificio proponitur adoranda; atqui tamèn contingere potest, quod non sit consecrata: ergo. R. D. M. Prudentia est virtus intellectualis practica, C. speculativa, N. Similitèr D. Min.; atqui potest admittere falsitatem speculativam, C. practicam, N. Quamvis enim istud judicium speculativum, quo judico hostiam esse consecratam, sit falsum; judicium tamèn practicum, quo judico me posse adorare hostiam, quam prudentèr existimo esse consecratam, practicè verum est. Fides autèm est virtus intellectualis speculativa, & practica; undè ipsi repugnat falsitas tàm speculativa, quàm practica.

Obj. 4. Fides antiquorum fuit, quod Christus nasceretur, & hæc fides in multis duravit usque ad prædicationem Evangelii post Christum natum; atqui, Christo nato, falsum erat ipsum nasciturum: ergo. R. (*Ibid. ad* 1.) quòd ad fidem credentis pòst Christum natum pertineret tantùm quòd crederet, Christum quandoquè nasci; illa autèm determinatio temporis, circà quam decipiebatur, non erat ex fide divina, sed ex conjectura, aut fide humana.

Inst. Unum de pertinentibus ad fidem est credere, sub Sacramento altaris esse verum Christi corpus; atqui potest accidere, quandò non rectè consecratur, quòd non sit verum Christi corpus, sed solùm panis: ergo. R. (*Ib. ad* 4.) quòd fides credentis non referatur ad has, vel illas species panis, sed ad hoc, quòd verum Christi corpus sit sub speciebus panis, quandò ritè fuerit consecratum. Undè, si non sit ibi ritè consecratum, non suberit ideò fidei falsum. Ne tamèn inferas, quòd hostia, quæ proponitur adoranda, non debeat adorari absolutè, sed conditionatè tantùm, scilicèt, si sit consecrata: quia ut possimus, & teneamur adorare absolutè, sufficit, si habeamus certitudinem moralem, esse ritè consecratam; hæc enim certitudo sufficit ad judicium prudentiæ, quod est regula proxima agendorum.

Obj. 5. Quandò Episcopi alicujus Provinciæ, aut Pastores docent aliquid fide divina credendum, fideles de populo, saltèm simplices, illud credunt; atqui tamèn potest esse falsum: ergo. R. quòd, si sit falsum, fideles illud credant fide non divina, sed humana, quæ non est virtus, ex errore scilicèt, quo existimant, esse verum, quod est falsum. Nec enim assentiuntur iis, quæ proponuntur a Pastoribus, quia Deus revelavit, sed quia putant, Deum revelasse.

Obj. 6. Ex Majori de fide & Minori falsa sequitur conclusio falsa; atqui assensus conclusionis procedit ex ambabus præmissis: ergo præmissa de fide inclinat, & influit in assensum falsum. R. quòd falsa conclusio in hujusmodi Syllogismo non causetur a propositione fidei, sed a propositione naturali falsa, & mala applicatione Syllogizantis, qui detorquet propositionem fide certam ad falsam conclusionem. Verum enim non potest esse principium, & semen nisi veri: quòd si ex eo deducatur falsum, hoc est, contra ipsius naturam, & provenit ex mala applicatione discurrentis.

ARTICULUS IV.

Utrùm objectum Fidei sit necessariò obscurum; & quomodò obscuritas se habeat ad illud?

Dico 1. (*Ib. a.* 4. *o.*) Objectum Fidei est necessariò obscurum, & inevidens. Prob. 1. ex Apost. Hebr. 11. dicente, quod fides sit *Argumentum non apparentium*, & ex Aug. Tract. 40. in Joann. *Fides est credere, quod non vides.*

Prob.

Prob. 2. Ratione (*Ibid.*) Illa dicuntur videri, quæ per seipsa movent intellectum, vel sensum ad sui cognitionem, ut sunt prima principia, & conclusiones ex ipsis evidentèr deductæ, vel sensibilia sensibus debitè proposita; atqui objectum fidei non potest per se movere intellectum, aut sensum ad sui cognitionem, cùm non sit instar primorum principiorum, quæ ex ipsis terminis innotescunt; neque ad instar conclusionis, quæ ex principiis per evidentem consequentiam deducitur; neque aliquid sensibile, quod sensibus percipiatur: ergo.

Dico 2. Obscuritas non pertinet ad rationem formalem sub qua fidei, sed est conditio sine qua non. Prob. Ratio formalis sub qua fidei est motivum & ratio assentiendi rebus, quæ creduntur; atqui motivum & ratio, cur assentiamur rebus fidei, est prima veritas in dicendo, ut diximus superiùs, non obscuritas; non enim credo, Deum esse trinum, quia non video, sed quia Deus, qui verax est, revelavit: sicùt non credo, Romam existere, quia non video, sed quia fide dignus mihi dixit: ergo. Restat itaquè, quòd obscuritas, seu inevidentia requiratur ad objectum fidei, sicùt approximatio ignis ad comburendum, existentia causæ ad causandum, apprehensio finis ad movendum voluntatem.

Dices. Fides & visio beatifica inter se essentialitèr differunt; atqui nulla videtur alia ratio hujus differentiæ essentialis, quàm quòd fides sit de objecto obscuro, visio beatifica de objecto evidenti: ergo obscuritas pertinet ad objectum formale fidei. Patet Conseq. quia habitus specificantur & essentialitèr distinguuntur à suis objectis formalibus. R. N. Min. Fides enim & visio beatifica in hoc essentialitèr distinguuntur, quòd fides credat, quia Deus, qui verax est, revelavit; & est ibi ejus ratio formalis. Visio autèm beatifica intuetur, quia Deus immediatè sine specie intellectui beati unitur; sicque assentitur veritati per se & in se notæ, non revelationi, & est ibi ejus ratio formalis.

Inst. Claritas, seu evidentia est objectum formale quo scientiæ: ergo obscuritas fidei: Oppositorum enim est opposita ratio. R. N. Conseq. disparitas est, quòd evidentia sit perfectio, ideoque movere potens intellectum ad assensum; obscuritas autèm est negatio, proindè non movens, sed potiùs removens ab assensu. Ad Prob. R. quòd fides & scientia non opponantur quoad formale objectum quo, sed tantùm se habeant disparatè: objectum enim quo fidei est prima veritas in dicendo, objectum quo scientiæ est evidentia.

ARTICULUS V.

Utrùm saltèm evidentia in attestante sit compossibilis cum Fide?

PER evidentiam in attestante intelligimus evidentiam, non Dei revelantis, neque rei revelatæ, sed ipsius revelationis, ità quòd mihi clarè constat, quòd sit à Deo, licèt neque Deus, neque res revelata mihi sit evidens. Hæc autèm evidentia potest considerari duplicitèr. 1. Solitariè sine aliquo adjuncto. 2. Conjuncta cum hac duplici cognitione paritèr evidente, quòd Deus non possit absolutè dicere falsum, & quòd loquatur in sensu litterali, non metaphorico. Suppono, evidentiam in attestante solitariè sumptam stare posse cum fide; quia, quantumvis sit mihi evidens, Deum aliquid revelare, si tamèn non sit evidens, quòd non possit dicere falsum, aut quòd loquatur in sensu litterali, non erit mihi evidens, ità esse, sicùt Deus dicit; sicque remanebit locus fidei. Undè quæstio est de evidentia in attestante cum duplici cognitione dicta.

Dico. Evidentia in attestante cum suis adjunctis est compossibilis cum fide. Videtur expressa mens Auctoris infrà q. 5. a. 1. ubi ait: „*Illa* sola manifestatio excludit fidei rationem, per quam redditur apparens, vel visum id, de quo principalitèr est *fides.*" Evidentia autèm revelationis divinæ non efficit visum id, de quo principalitèr est fides, scilicèt rem revelatam: ergo. Itèm & clariùs ibid. a. 2. „*Si* aliquis Propheta, inquit, prænuntiaret in sermone Domini aliquid futurum, & adhiberet signum, mortuum suscitando, in hoc signo convinceretur intellectus videntis, ut agnosceret manifestè, HOC DICI A DEO, qui non mentitur; licèt illud futurum, quod prædicitur, in se evidens non esset. Undè per hoc ratio fidei non *tolleretur.*" Nihil expressius. Et hæc verba, *Hoc dici à Deo*, evincunt S. Doctorem non loqui de evidentia credibilitatis, ut quidam interpretantur, sed de ipsa evidentia revelationis in se.

Prob. Illud fide credimus, cui in ipso ignoto assentimur propièr solam auctoritatem Dei attestantis: in hoc enim distinguitur fides a scientia & visione; atqui evidentia in attestante cum suis adjunctis relinquit rem revelatam in se ignotam; non enim demonstrat connexionem prædicati cum subjecto, sed tantùm esse evidentèr revelatam, & ut talem esse certam; ergo. Confirm. Qui habet tantùm evidentiam rei revelatæ quoad rationem communem omnibus revelatis, potest illam credere quoad prædicata ejus specialia: sicùt, qui cognoscit evidentèr aliquid sub ratione substantiæ, vel animalis tantùm, potest ex alicujus testimonio credere, quòd sit homo; at, qui habet evidentiam in attestante habet tantùm evidentiam rei revelatæ quoad rationem communem omnibus revelatis, nimirùm quoad ipsam revelationem, quæ est quid commune omnibus revelatis: ergo.

Dices. Qui habet evidentiam in attestante cum adjunctis, habet evidentiam rei revelatæ, quoad àn est: ergo. Prob. Ant. Format hunc discursum evidentem: „*Implicat* Deum dicere falsum; & evidens est, Deum dicere in sensu litterali, Verbum esse incarnatum: ergo ita *est.*" R. N. Ant. Habet quidèm certitudinem rei revelatæ quoad àn est, sed non evidentiam. Ad Prob. N. Conseq. Ex hoc enim discursu habetur tantùm certitudo rei revelatæ, ut dixi, & evidentia revelationis; seu, si vis, rei revelatæ ut revelatæ & contentæ in revelatione, non autèm evidentia rei revelatæ in se, seu connexionis prædicati cum subjecto, scilicèt humanitatis cum Verbo; evidentia enim revelationis neque explicat, neque constituit Christum hominem, cùm sit quid illi extrinsecum. Undè ista propositio: *Verbum est incarnatum*, quamvis sit certa & evidens ut revelata, sempèr tamèn manet in se obscura & ignota, consequentèr objectum fidei.

Inst. 1. Qui cognoscit evidenter Deum ex effectibus, non habet fidem de illo; atqui effectus creati sunt Deo extrinseci: ergo. R. D. Min. Effectus creati sunt extrinseci Deo formalitèr, C. virtualitèr, N. Effectus enim est virtualitèr, in causa, a qua procedit, & quam participat, & ideò ex effectibus cognoscitur evidentèr existentia causæ. At revelatio est omnino, tàm formalitèr, quàm virtualitèr, extrinseca rei revelatæ; sicque non est causa illius quoad esse intrinsecum, sed tantùm quoad esse extrinsecum, scilicèt, esse revelatum.

Inst. 2. Si evidentia in attestante non evacuaret fidem, Beati haberent fidem de perpetuitate suæ Beatitudinis & futurorum contingentium; ea enim non vident vi luminis gloriæ, quod exhibet tantùm Essentiam divinam, & ea, quæ sunt cum ipsa connexa, qualis non est perpetuitas Beatitudinis, nec futura contingentia; atqui tamen de illis non habent fidem: ergo. R. N. Sequelam & ejus probationem. De ratione enim visionis beatificæ, ut est beatifica, perfecta, & completa, est, quòd Beatus videat illius perpetuitatem in Essentia divina, cujus visio est tota ejus beatitudo; aliàs non foret quietus & satiatus. Similitèr videt in Verbo futura contingentia, quæ ipsum spectant; vel si per revelationem extrà Verbum, cessat quidèm in eo fides, non tamèn ratione evidentiæ in attestante; sed quia ista futura sunt tantùm objecta secundaria fidei, circà quæ subsistere non potest, cùm sit evacuata circà objectum ejus primarium, quod est Essentia divina, quippè quæ est clarè visa.

ARTICULUS VI.

Utrùm Mysteria Fidei sint evidentèr credibilia?

Dico: Mysteria Fidei nostræ sunt evidentèr credibilia. Est communis cum Auctore qui hic a. 4. ad 2. dicit: „*Quòd* ea, quæ subsunt fidei, duplicitèr considerari possunt, uno modo in speciali, & sic non possunt esse simùl visa & credita. Alio modo in generali, scilicèt sub communi ratione credibilis, & sic sunt visa ab eo, qui credit. Non enim crederet, nisi videret, ea esse credenda, vel propièr evidentiam signorum, vel propièr aliquid hujusmodi. Constat ex illo Psalm. 92. Testimonia tua credibilia facta sunt nimis: Undè Christus Joann. 10. Loquor vobis & non creditis: Opera quæ ego facio in nomine Patris mei, hæc testimonium perhibent de me. Et Aug. l. 7. Conf. c. 10. Faciliùs dubitarem me vivere, quàm non esse veritatem, quæ per ea quæ facta sunt intellecta *conspicitur.*"

Prob. Ratione 1. Illud est evidentèr credibile, evidentia scilicèt, non metaphysica, sed morali excludente rationabile dubium, quod idoneis testibus, signis, & aliis argumentis extrinsecis probatur; atqui sunt hujusmodi Mysteria Fidei nostræ: ergo. Min. Patebit ex motivis credi-

dibilitatis infrà exponendis. Maj. etiàm constat; credibilitas enim non sumitur, sicùt veritas ab intrinseco ex connexione prædicati cum subjecto, seu ab eo quod res est, sed ab argumentis extrinsecis, scilicèt testimoniis, signis, &c. sic ex hoc, quod in judicio testes idonei aliquid affirment, habetur evidentia, non quòd ità sit, possunt enim mentiri, sed quòd sit ità credibile & judiciabile absquè rationabili alterius partis formidine. 2. Nihil est scibile sine evidentia scibilitatis, nec probabile sine evidentia probabilitatis: ergo nec credibile sine evidentia credibilitatis. 3. Assensus fidei debet esse prudens; est enim actus virtutis; & prudentia dictat, non esse credendum, nisi quod est credibile: *Qui enim citò*, id est temerè, *credit*, *levis est corde.* Eccli. 19.; atqui jubemur credere firmissimè Mysteria Fidei: ergo supponuntur evidentèr credibilia, seu fide digna.

Solvuntur Objectiones.

Obj. 1. Quod est evidentèr credibile, est evidentèr verum; atqui Mysteria Fidei non sunt evidentèr vera: ergo. R. N. Maj. Ut enim jam dicebam, veritas petitur ab intrinseco, seu ab eo quod res est; credibilitas autèm à testimoniis & motivis extrinsecis.

Inst. 1. Quod est evidentèr credibile, est evidentèr possibile; atqui in divinis idem est, esse possibile & verum, quia, quod in Deo est possibile, de facto est: ergo. R. N. Maj. Quia possibilitas, sicùt veritas, petitur ab intrinseco: undè, aliquandò contingit, quòd falsa sint credibiliora & probabiliora veris.

Inst. 2. Quod est evidentèr impossibile, est evidentèr incredibile: ergò quod est evidentèr credibile, est evidentèr possibile. Valet Consequentia, ab opposito consequentis ad oppositum Antecedentis. R. N. Conseq. & ejus probat. Hoc enim argumentum non est ab opposito consequentis ad oppositum antecedentis: Quia tàm consequens, quàm id, quod affertur ut ejus oppositum, est affirmativum; oppositarum autèm enuntiationum una debet esse negativa, altera affirmativa. 2. Proptèr hanc particulam evidentèr, ratione cujus utrumque de eadem re negari potest, scilicèt quod sit evidentèr possibilis & evidentèr impossibilis, evidentèr credibilis & evidentèr incredibilis. Sic itaquè deberet formari argumentum: „ *Quod* est evidentèr impossibile, est evidentèr incredibile: ergo, quod non est evidentèr incredibile, non est evidentèr *impossibile.*"

Obj. 2. Si mysteria fidei essent evidentèr credibilia, cognitio credibilitatis haberetur vel lumine fidei, vel lumine naturali intellectûs; neutrum dici potest: ergo. Prob. Min. Non lumine fidei. 1. Quia his, qui disponuntur ad fidem, antequàm habitum fidei habeant, mysteria debent esse evidentèr credibilia; alioquin imprudentèr crederent, ut dictum est. 2. Fides non potest ferri extrà objectum suum; objectum autèm fidei est prima veritas obscurè cognita, & obscurè revelans: ergo extendi non potest ad cognitionem evidentis credibilitatis. Non lumine naturali: 1. quia, cùm mysteria fidei sint credibilia fide supernaturali, intellectus vi suâ deberet cognoscere fidem supernaturalem ut possibilem, a qua denominaretur credibilia; atqui intellectus humanus non potest vi sua apprehendere fidem supernaturalem possibilem: ergo. 2. Quia, si solo intellectu naturali haberetur cognitio credibilitatis, indè non posset elici assensus supernaturalis fidei, quia non potest major fides adhiberi credibilibus, quàm iis, quibus fiunt credibilia. R. Quantùm ad fideles, nihil obstat, quominùs habitus fidei, quem habent, concurrat ad cognitionem credibilitatis; quia, licèt habitus fidei primariò & principalitèr ordinetur ad assensum obscurum, non tamen sequitur, quod non possit concurrere ad aliquas operationes prævias, ex natura sua tendentes ad suum principalem finem, & effectum, quale est judicium de credibilitate rerum fidei; eo enim mediante deducit intellectum in assensum veritatis, quam non videt. Ità Wiggers. Et hoc videtur asserere S. Th. hic a. 4. ad 3. dicens: „*Quòd* lumen fidei facit videre ea, quæ creduntur: sicùt enim per alios habitus virtutum homo videt illud, quod est sibi convenienes secundùm habitus illum; ità etiàm per habitum fidei inclinatur mens hominis ad assentiendum his, quæ conveniunt (seu serviunt) rectæ fidei, & non *aliis.*" Et per hoc patet responsio ad rationes 1. instantiæ. Quantùm verò ad eos, qui disponuntur ad fidem, & nondùm habent habitum fidei, duplex est Responsio. Quidam existimant, eos solo intellectu naturali cognoscere credibilitatem: & ad 1. rationem in contrarium respondent, quòd, quamvis lumen naturale non possit vi sua cognoscere possibilitatem fidei supernaturalis in particulari, quatenùs scilicèt est participatio formalis divini intellectûs à Deo infusa, possit tamèn eam cognoscere in communi, proùt est superior ad fidem humanam: sicùt potest cognoscere, Deum esse auctorem supernaturalem in communi, hoc est, potentem facere aliquid, quod sit suprà totam naturam, non determinando, quid sit illud in particulari. Ità noster Gonet. Ad 2. probat. negant Sequelam; quia notitia fidei non est discursiva, sed simplex; nec præbetur assensus fidei proptèr credibilitatem, sicùt in discursu præbetur assensus conclusioni proptèr præmissas; sed, credibilitate posita, præbetur assensus proptèr Dei veracitatem. Undè non supponitur tanta certitudo in hoc præambulo, quanta in ipsa veritate: sicùt suprà diximus, quòd non tanta supponatur certitudo in explicatione præambula principiorum, quæ præmittitur à Magistro, quanta in ipsis principiis semèl intellectis; neque tanta in veracitate nuntii deferentis litteras Regis, quanta in veracitate ipsius Regis.

Altera Responsio est, quòd, qui accedunt ad fidem, cognoscant credibilitatem mysteriorum fidei, adjuti lumine aliquo supernaturali, scilicèt illustrationibus actualibus, quibus Deus illuminat intellectum eorum ad percipienda & judicanda ea, quæ Dei sunt, & fit, quòd intendant iis, quæ dicuntur & prædicantur, sicùt Act. 16. *Dominus aperuit cor* Lydiæ, *intendere his quæ dicebantur a Paulo*: quodque in eis observent, & judicent esse divinam credibilitatem, ad quæ tandèm sequitur fides. Ratio est; quia, licèt absolutè loquendo, intellectus vi sua naturali possit apprehendere credibilitatem motivorum, cùm tamèn ista sint præambula & dispositiones ad fidem tanquàm ad finem, debent esse ejusdem ordinis cum ipso fine & principali actu, seu forma. Undè, quamvis Deus absolutè possit commovere subitò voluntatem & elevare intellectum, ut pòst apprehensionem harum rerum naturalem eliceret actum fidei, id tamèn minùs est consentaneum rerum naturis & communi, ac suavi Dei operandi modo; & ideò ità non fit, saltèm ordinariè. Ità jam laudatus Wiggers: & videtur sententia Autoris, hic q. 2. a. 9. ad 3. dicentis: „*Ille*, qui credit, habet sufficiens inductivum ad credendum; inducitur enim auctoritate divinæ Doctrinæ miraculis confirmatæ, &, quod plus est, interiori instinctu Dei invitantis."

Obj. 3. Si mysteria fidei essent evidentèr credibilia, sequeretur, quod ii, quibus æqualitèr proponerentur, omnes crederent; falsum Consequens: ergo. R. N. Sequelam: tùm quia non omnes ad illa debitè attendunt, sed vel ex pravitate affectûs, vel ex incuria salutis, vel proptèr difficultatem credendorum in particulari, ab eorum examine intellectum amovent; tàm quia plures ponunt obicem interiori illustrationi, de qua modò.

Petes, utrùm ut aliquis credat, debeat necessariò esse ipsi evidens, mysteria fidei esse credibilia? R. affirmativè. Patet ex dictis; alioquin enim imprudentèr crederet. Attamèn non æqualis omnibus est necessaria evidentia; quandoquè enim sufficit sola vox prædicantis cum lumine interiori suadente dictorum credibilitatem, ut patet in pueris & rudioribus credentibus dictis a Pastoribus, quos sciunt loqui nomine Ecclesiæ, in Indis credentibus Missionariis prædicantibus sine miraculis, in Apostolis sequentibus Christum ad solam ejus vocationem, antequàm ejus miracula vidissent. Neque tamèn indè sequitur, superflua esse motiva credibilitatis, præter prædicationem Evangelii: tùm quia Deus movet unumquemque secundùm suam capacitatem & exigentiam; quidam autèm sunt capaces discussionis motivorum credibilitatis: ut Theologi; non alii, ut pueri & rudes: tùm quia Deus regit, & movet homines ad supernaturalia modo convenienti naturæ humanæ; modus autèm conveniens naturæ humanæ perveniendi ad fidem est per motiva credibilitatis; quæ cùm discusserint Pastores & Docti, eaque rudioribus proponunt nomine Ecclesiæ, hi ex illorum suppositione, & apprehensione in communi, ideòque proptèr illa, adjuti aliundè, vel habitu fidei, vel illustratione actuali, ut diximus, credunt. Undè, sicùt prædicatio Evangelii non est superflua, licèt Deus absquè illa posset solo lumine interiori aliquem vocare ad fidem, ità nec alia credibilitatis motiva. Quòd si contingat, aliquos sine credibilitatis motivo credere, id extraordinarium est & miraculosum.

At fortè dices, hoc lumen interius, quod adstruimùs, esse ipsum spiritum privatum Hæreticorum, quem suprà rejecimus. R. N. Assumptum: multiplex enim intèr utrumque est discrimen. 1. Hæretici per spiritum privatum judicant, hunc articulum esse revelatum & credendum, non solùm respectu sui, sed in universali respectu omnium; secùs qui, lumine interiori suadente credibilitatem alicujus rei revelatæ, illam credit. 2. Hæretici per spiritum privatum discernunt inter veram & falsam Religionem, exclusis omnibus signis & notis. Undè, si quæras, undè sciant & probent, suam Religionem esse veram? non nisi ad privatum spiritum recurrunt; quem quilibet fingere potest, & nemo probare. Nos verò ex variis signis & notis nostram probamus; nec lumen interius admittimus, nisi ut intellectus ejus ope illuminatus rectiùs judicet credibilitatem eorum, quæ credenda sunt. 3. Instructus hoc lumine interiori non propriè discernit intèr revelata & non revelata, sicùt Hereticus per spiritum privatum. Non enim, v. gr. rusticus facit comparationem inter revelata, & non revelata, sed lumen interius suadet credibilitatem hujus revelati in se, non comparatè ad alia non plura revelata, quæ non attingit.

Expenduntur motiva credibilitatis.

Plura hac de re scripserunt SS. Patres, Justinus, Chrysost. Tertull. Aug. Euseb. Arnob. Vincentius Lirin. &c. Inter Scholasticos S. Th. contr. Gentes c. 6. Ferrariensis ibid. Bellarm. Valentia, Joannes à S. Th. Wiggers, Gonet, &c. Præcipua, ne longior sim, seligam.

Primum motivum credibilitatis mysteriorum fidei nostræ sunt Vaticinia Prophetarum adimpleta de Auctore & Doctore Legis Evangelicæ, de ejus nativitate, vita, doctrina, operationibus, passione, morte, resurrectione, & ascensione; nec non de aliis hùc spectantibus, vocatione Gentium & rejectione Judæorum, abolitione Templi & Sacrificii: hæc enim adeò clarè prædixerunt Prophetæ, ut non tàm futura, quàm coràm se gesta narrare videantur, ut exposuimus Dissert. de Incarnat. art. 3. §. 2. & 3. Nullum autèm est efficacius argumentum, aliquam Doctrinam esse veram & a Deo traditam, quàm Vaticinia de illius auctore & veritate adamussim impleta; nullus enim nisi Deus, aut divino Spiritu afflatus, potest diù antè futura contingentia cum omnibus suis circumstantiis prædicere; juxta illud Isaiæ 41. *Annuntiate quæ ventura sunt, & sciemus, quia Dii estis vos.* Lege locum citatum de Incarnatione. Et ne quis suspicaretur, hæc vaticinia pòst factum fuisse a Christianis conficta, singulari Dei providentia effectum est, ut libri, qui illa continent, asserventur apùd Judæos Religionis Christianæ hostes infensissimos. Hùc referri possunt Prophetiæ Sybillarum, de quibus vide Digressionem 2. ad Dissert. 2. de Incarnatione.

Secundum motivum, & meo judicio intèr alia efficacissimum, est modus mirabilis, quo ipsa Fides & Religio Christiana inducta & propagata est in universum orbem, pro quo plura sunt observanda. 1. Celerrimè diffusa est; Paulus ad Coloss. 1. vers. 6. ait jam tempore suo Christi fidem in universo mundo crescere & fructificare. Justinus Martyr, qui florebat initio 2. sæculi, in Dial. cum Triphone, dicit, nullum esse genus hominum, apùd quos non colatur. Similitèr Irenæus l. 1. c. 3. Tertull. l. contr. Judæos c. 7. & Plinius junior, qui etiàm florebat ineunte 2. sæculo l. 10. Epist. 97. ad Trajanum: *Non civitates tantùm*, inquit, *sed vicos atque agros superstitionis istus* (Christianæ) *contagio pervagata est.*

2. Introducta & propagata est per paucos Piscatores, homines plebejos, rudes, ignaros, pauperes & contemptibiles; non ut aliæ Religiones, armorum potentia, magnatum favore, opum, voluptatum, honorum illecebris, aut vi eloquentiæ humanæ, sed sola Christi virtute & sapientia; juxta illud Apostol. 1. Cor. 1. *Quæ stulta sunt mundi, elegit Deus, ut confundat sapientes: infirma mundi elegit Deus, ut confundat fortia, & ignobilia mundi & contemptibilia elegit Deus & ea quæ non sunt* (id est, quæ pro nihilo reputantur) *ut quæ sunt* (id est quæ pro maximo habentur) *destruat.*

3. Hæc fidei Doctrina talis est, ut potiùs hominibus videretur stultitia, quàm sapientia; nimirùm quòd homo, intèr opprobria in crucem actus & mortuus, sit verus Deus colendus; quòd resurrexerit; quòd non sit aliud nomen, in quò oporteat, nos salvos fieri, quàm in nomine hujus hominis crucifixi. Undè Apost. 1. Cor. 1. „*Nos* prædicamus Christum crucifixum, Judæis quidem scandalum, Gentibus stultitiam; ipsis autem vocatis Judæis atque Græcis Christum Dei virtutem & Dei *sapientiam*" Talis est, inquam, Religio & Doctrina, quæ nihil conducit ad terrenam felicitatem; quæ passiones refrænandas, honores, divitias, voluptates contemnendas docet; quæ nihil nisi lachrymas, pœnitentiam, mortificationem inculcat; nihil in hoc mundo promittit nisi pericula, afflictiones, persecutiones, humiliationes, tormenta, cruces.

4. Sub hujus Religionis, apparentèr stultæ, tàm duræ & asperæ, jugo hi pauci piscatores contemptibiles subjecerunt non indoctos solùm & simplices, sed viros doctissimos, Dionysium, Clementem, Irenæum, Justinum, Arnobium, Athenagoram, Lactantium, Tertullianum, &c. Neque solùm plebejos, sed ipsos Principes, Reges, Imperatores.

5. Denique hæc Religio atque Doctrina propagata est & crevit in mediis persecutionibus, impugnantibus Principibus & Magistratibus, contradicentibus Philosophis, sæviente Diabolo, atque omni suppliciorum genere contranitente; & quantò magis impugnabatur, tantò magis crevit, ac prævaluit, ità ut sanguis Martyrum factus sit semen Christianorum. Quis sanæ mentis, si ad hæc attendat, non cognoscat Religionem, qualem descripsimus, hoc modo natam, adultam, & propagatam, non esse ingenii humani inventum, sed opus Dei omnipotentis? Neque enim fieri potuit, ut, doctrina, a sapientia humana tàm aliena, tàm sensibus repugnans, tàm aspera & dura, Orbem universum tàm celeritèr pervaderet, & intèr persecutiones, tormenta, & contradictiones hominum & dæmonum reciperetur a Principibus & Eruditis; idque per paucos piscatores, pauperes, & rudes, nisi Deus efficacissimè operatus fuisset tàm in eis, qui illam prædicarunt, quàm in eis, qui illam receperunt.

Tertium motivum sunt miracula, facta in hujus Religionis confirmationem: cùm enim miracula sint proprium opus Dei & velut sigilla divinitatis, indubiè hæc Religio est vera & a Deo, quam Deus potentissimis miraculis confirmat. Innumera autèm miracula tùm ipsum Christum, tùm Apostolos, & deinceps sanctissimos viros in confirmationem Religionis fecisse, testantur Evangelia, Actus Apost. Historiæ tàm Ecclesiasticæ, quàm prophanæ, imò & Ethnicæ, ut constat, intèr cætera, de Eclypsi solis, quæ contra naturæ ordinem apparuit moriente Christo, cujus memoria servabatur in Archivis Romanorum Gentilium tempore Tertulliani, ut ipse testatur cap. 22. Apol. Quòd si quis protervè neget miracula, agnoscit omnium miraculorum maximum, quòd hæc Religio absque miraculis totum mundum pervaserit. Ità argumentatur Auctor 1. contr. Gent. cap. 6. pòst Aug. l. 22. de Civit. cap. 5. & in Orat. contra Infideles: *Cùm constet*, inquit, „Romanum Imperium, universumque orbem, tot potentibus viris, Philosophis, Oratoribus, refertum, Christi Doctrinæ antè repugnantem, ad eam postmodùm fuisse conversum: Quæro, àn virtute signorum & prodigiorum ab antiquis ritibus, diùque observata Religione, in hanc novam & inauditam sit hæc facta mutatio? Si fateberis, mundum ad hanc persuasionem tractatum fuisse vi miraculorum, quibus contradicere nequaquàm poterat; fateri oportebit, a Deo Auctore miraculorum, & qui facit mirabilia magna solus Religionem hanc processisse. Sin autèm negas, ullis miraculis mundum ad hanc recipiendam fidem fuisse provocatum, negando miracula, ingens miraculum ingeris. Quid enim potest dici mirabilius, quàm Romanum Imperium, totamque Gentilitatem Religionem, quàm tàm acritèr impugnabant, subvertereque moliebantur, desertis paternis ritibus, nullis visis signis mirandisque operibus, spontè suscepisse, & in ea retinenda tàm constantes *fuisse?*"

Quartum motivum est sanctitas Auctoris hujus Religionis, scilicèt Christi Domini, ejus Discipulorum, & eorum, qui illam scriptis, factis, & sanguine fuso defenderunt, atque propagarunt. Itèm hujus Doctrinæ puritas, quæ non nisi vitia damnat, non nisi virtutes commendat. Quintum est ejus antiquitas, quam nulla alia Religio superat, atque perpetuitas. A Christo enim fundata ad hæc usquè tempora constantèr perdurat, ut constat ex continuata & imperturbata serie summ. Pontificum & insignium Ecclesiarum. Antistitum. Undè Novatoribus opponere possumus, quod olim Tertull. I. de præscript. opponebat Hæreticis sui temporis: *Qui estis vos? Undè & quandò venistis? ubi tandiù latuistis?* Sextum est consensio Doctor. in asserendis fidei dogmatibus. Fieri enim non potest, ut tot diversa ingenia in idem conspirent, nisi ab eodem divino Spiritu moveantur & dirigantur.

Septimum sunt testimonia inimicorum Fidei nostræ. In primis. Suidas verbo *Augustus*, Suetonius in Octavio, Nicephorus l. 1. cap. 17. referunt, Apollinem Delphicum, postquàm diù mutus mansisset, tandèm Cæsari Augusto ipsum consulenti coactum fuisse respondere sic:

Me puer Hebræus, divos Deus ipse gubernans,
Cedere sede jubet, tristemque redire sub Orcum:
Aris ergo de hinc tacitus abscedito nostis.

Idem Cæsar Augustus, referentibus eodem Suida, Cedreno

no, Nicephoro, & aliis, extruxit Aram in Capitolio cum hac inscriptione: *Ara primogeniti Dei.* Aug. l. 1. de consensu Evang. c. 18. narrat, quòd, cùm Tiberius accepisset mortem Christi, illum Deorum numero adscribere voluerit; sed obstitit Senatus, eò quòd esset Deus Zelotypus nullum alium Deum prætèr se ferens. Mahumetus in Alcorano Christum prædicat ut Dei virtutem & sapientiam, ex Virgine natum, plurium miraculorum patratorem & omnibus Judæorum Prophetis superiorem. Adde, Christo nascente, omnia Idolorum oracula obmutuisse, & ad hæc usquè tempora obmutescere.

ARTICULUS VII.

De Articulis & Symbolis Fidei.

§. I. *De Articulis Fidei.*

ARticulus, græcè (*Ibid. a.* 6. *o.*) *Arthros*, significat quamdam coaptationem aliquarum partium distinctarum. Unde credibilia Fidei nostræ dicuntur per articulos distingui, in quantùm dividuntur in partes habentes aliquam coaptationem ad invicèm. Quamvis omnia (*Ibid.*) quæ in sacris scripturis continentur, sint fide tenenda; attamèn, quia propter eorum multitudinem ad certum numerum reduci commodè non possunt, non omnia distinguuntur in articulos fidei, sed ea sola, quæ habent duas conditiones sequentes. 1. est, quòd principalitèr pertineant ad fidem, ut sunt ea, quorum visione beamur in patria; & per quæ ad illam beatitudinem perducimur. 2. quòd habeant aliquam specialem difficultatem ad credendum; sic quòd Deus sit mortuus, & quòd resurrexit; habent distinctam difficultatem ad credendum, & ideò sunt duo articuli distincti; quòd autèm sit passus, mortuus & sepultus unam & eamdem difficultatem habent, & ideò hæc omnia pertinent ad unum articulum. Undè articulus fidei definiri potest: *Propositio catholica primariò ad fidem pertinens, & specialem habens difficultatem ad credendum.*

Petes 1. Utrùm credibilia convenientèr distinguantur per articulos? R. Affirmativè; (*Ibid.*) sic enim distinxerunt Apostoli & Concilia: 1. ut esset facilior instructio fidelium. 2. ut in omnibus credentibus esset uniformitas. 3. ut in promptu esset fidei professio adversùs Hæreticos. Petes 2. Quot sint articuli fidei? R. (*Ibid. a.* 8. *o.*) Quidam numerant 14. Quidam 12. & utrique convenientèr Prob. (*Ib.*) Articuli fidei sunt, qui per se & primariò pertinent ad fidem, ut dictum est, scilicèt ea, quorum visione beamur, & per quæ ad hanc beatitudinem perducimur: & hæc sunt occultum Divinitatis, & Mysterium Incarnationis. Circà primum, primus articulus est de unitate Divinitatis in ordine supernaturali, tres de tribus personis, 5. de operibus Divinitatis in esse naturæ, scilicèt de creatione; 6. de operibus Divinitatis in esse gratiæ, scilicèt de iis, quæ spectant sanctificationem animæ, quæ sunt sanctitas Ecclesiæ, communio Sanctorum, & remissio peccatorum. 7. de resurrectione Carnis & vita æterna. Circa Mysterium Incarnationis, 1. articulus est de Conceptione, seu Incarnatione Christi, 2. de ejus Nativitate ex Virgine; 3. de ejus Passione, Morte & Sepultura; 4. de Descensu ad Inferos; 5. de Resurrectione; 6. de Ascensione; 7. de adventu in ultimo Judicio. Qui (*Ibid.*) verò 12. tantùm numerant, tres articulos de tribus personis sub uno comprehendunt; & articulum glorificationis in duos distinguunt, unum de resurrectione carnis, alterum de glorificatione animæ. Similitèr ex parte humanitatis, duos articulos Conceptionis & Nativitatis sub uno comprehendunt. Et hic duodenarius numerus est communior in usu fidelium, eumque statuit Catechismus Romanus.

Dices 1. Non minùs pertinet ad fidem, quod credamus Deum omniscientem, quàm omnipotentem. Itèm Mysterium Eucharistiæ est unum ex præcipuis credibilibus, & habet specialem difficultatem ad credendum: ergo. R. Ad 1. (*Ibid. ad a.*) quòd potentia in habentibus intellectum non operatur nisi secundùm voluntatem & cognitionem: & ideò omnipotentia Dei includit quodam modo omnium scientiam & providentiam, non enim posset omnia, quæ vellet in istis inferioribus agere, nisi ea cognosceret, & eorum providentiam haberet. Ad 2. (*Ibid. ad* 6.) In Sacramento Eucharistiæ duo possunt considerari. Unum scilicèt, quod Sacramentum est? & hoc habet eamdem rationem cum aliis effectibus gratiæ sanctificantis. Aliud est, quod miraculosè ibi corpus Christi continetur; & sic concluditur sub omnipotentia, sicùt & omnia alia miracula, quæ omnipotentiæ attribuuntur.

Petes 3. Utrùm articuli fidei secundùm succesionem temporum creverint? R. (*Ibid. ad* 7. *o.*) Non crevisse quoad substantiam, sed quoad explicationem,

Prob. 1. Pars Omnes articuli fidei implicitè continentur in aliquibus primis credibilibus, partim ex natura rei, partim ex divina institutione, scilicèt ut creditur lumine supernaturali fidei Deus, & quòd habeat providentiam circà hominum salutem. Etenim in esse Divino continentur ex natura rei omnia, quæ existunt in Deo, & spectant nostram beatitudinem: in fide Providentiæ continentur ex divina ordinatione omnia, quæ ad salutem generis humani fiunt a Deo: ergo. Aug. in Ps. 10. *Tempora*, inquit, *variata sunt, non fides.* Et S. Leo Ser. 3. de Nat. c. 4. *Quod prædicaverunt Apostoli, hoc annuntiaverunt Prophetæ; nec serò est impletum, quod sempèr est creditum.* Secunda Pars constat; quia plura sunt in posterioribus explicitè cognita, quæ a prioribus non nisi implicitè cognoscebantur: *In aliis enim generationibus*, inquit Apost. Ephes. 3. *non est agnitum filiis hominum sicuti nùn est revelatum sanctis Apostolis ejus & Prophetis in spiritu.*

Et quamvis Apostolis, & fortè antiquis Patriarchis & insignioribus Prophetis, omnia necessariò credenda fuerint explicitè revelata (quod videtur certum de Apostolis ex illa promissione Christi Joann. 16. *Cùm autem venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem*) non erant tamèn passim ab omnibus explicitè cognita, sicùt fuerunt posteà; sive quia non omnibus explicitè & in particulari proponebantur; eò quòd tùnc non erat necessaria explicita eorum cognitio; & sufficiebat, quòd crederentur implicitè cum aliis; sive quia aliquandò explicitè proposita è memoria exciderant in posterioribus: undè tot summ. Pontificum & Conciliorum definitiones circà res fidei; quibus tamèn definitionibus non conduntur novi articuli fidei, sed declaratur, quòd in Scriptura & Traditione continetur, & ità credendum explicitè, quod passim anteà credebatur tantùm implicitè, quia nondùm constabat, in Scriptura, vel Traditione contineri. Qua proptèr antè definitionem Ecclesiæ erat jam de fide, & oppositum tenentes errabant in fide; inculpabilitèr tamèn, quia Ecclesia nondùm proposuerat ut revelatum, & fide tenendum.

Dices contrà 2. partem. Juxtà S. Th. hic a. 7. ad 4. qui fuerunt Christo propinquiores, sive antè ut J. Baptista, sive pòst ut Apostoli, plenius cognoverunt mysteria fidei; ergo, non crescunt articuli fidei quoad explicationem: alioquin, qui nùnc existunt, haberent pleniorem explicationem, quàm qui erant Christo propinquiores.

R. ex hoc argumento tantùm sequi, quòd primi Ecclesiæ Duces & Pastores, scilicèt Apostoli & Evangelistæ, & fortè ii, qui immediatè ipsis successerunt explicatiorem habuerint rerum fidei notitiam, quàm præsens Ecclesia in omnibus suis membris, quod non negamus; non verò quòd totum Ecclesiæ corpus tùnc habuerit explicatiorem rerum fidei notitiam, quàm nùnc pòst innumeras Ecclesiæ difinitiones & explicationes ex Apostolorum Scriptis & Traditionibus depromptas, ut explicuimus in probat. Undè errant Hæretici, dùm dicunt, Ecclesiam senescere; hoc ipso enim quo accepit consummationem gratiæ per Christum & plenitudinem Spiritûs S. pòst ejus Ascensionem, eam sempèr conservat, atque in ea quasi in juventute perseverans doctrinam sibi traditam custodit.

§. II. *De Symbolis Fidei.*

PEtes 1. quid sit Fidei Symbolum? R. esse summam articulorum Fidei, qui omnibus credendi proponuntur. Explicatur. Symbolum est vox græca, duo significans. 1. collationem plurium rerum in communi, ut pecuniæ, vel cibi, & potûs, quo sensu Prov. 23. dicitur: *Dantes symbola consumentur.* 2. signum, quo milites ab aliis distinguuntur, vel quo in contractibus loco singraphorum veteres utebantur. Hoc utrumque convenit symbolo fidei; Apostoli enim & Patres illud ediderunt conferendo in unum, quod quisque sentiebat, & est signum se tessera, qua distinguuntur Fideles ab Infidelibus.

Petes 2. An conveniens fuit, articulos fidei redigi in Symbolum? R. affirmativè, (*Ib. a.* 9. *o.*) tùm ut faciliùs possent omnibus proponi & memoria teneri; tùm ut fideles dignoscerentur per unius fidei professionem.

Petes 3. Quot sint Fidei Symbola in Ecclesia?

R. esse tria celebriora. Primum Apostol. Secundum Nicænum, Nicææ in 1. Concilio Oecumenico contrà Arium negantem divinitatem Verbi, editum, deindè auctum in altero Concilio generali Constantinop. contrà Eunomium negantem processionem Spiritûs S. & contrà Macedonium negantem ejus divinitatem. Tertium, quod dicitur Sancti Athanasii, ab Ecclesia receptum.

Petes 4. Quarè plura Symbola proponuntur in Ecclesia? R. in omnibus eamdem contineri veritatem, sed occurrentibus Hæresibus quædam oportuit distinctiùs explicari, ut munirentur fideles contrà Hæreticorum versutias: Observat S. Doctor, (*Ibid. ad* 6.) quòd, quia Symbolum Nicænum, seu Constantinop. est explicativum Symboli Apostolorum, & fuit conditum fide jam manifestata, & Ecclesia pacem habente, ideò publicè cantatur in Missa. Symbolum autèm Apostolorum, quia tempore persecutionis editum fuit, fide nondùm publicata, occultè dicitur in Prima, & in Completorio, quasi contrà tenebras errorum præteritorum, & futurorum.

DIGRESIO I. HISTORICA.

Utrùm Symbolum, quod dicitur Apostolorum, sit ab Apostolis editum?

QUidam præsertim ex Hæreticis, dicunt, hoc Symbolum vocari Apostolorum, non quòd sit ab illis traditum, sed quia continet Doctrinam Apostolicam. Contrà quos

Dico: Symbolum, quod dicitur Apostolorum, fuit verè ab Apostolis traditum, non scripto, sed ore cordibus, & memoriæ fidelium commendatum.

Prob. 1. Pars. S. Irenæus l. 1. adversùs Hæreses c. 2. dicit: „*Ecclesia* enim, per universum orbem usquè ad fines terræ seminata, & ab Apostolis, & a Discipulis eorum accepit eam fidem, quæ est in unum Deum Patrem omnipotentem, &c. S. Ambr. l. 10. Ep. 81. ad Siricium: Credatur, inquit, Symbolo Apostolorum, quod Ecclesia Romana integrum sempèr custodit, & servat. Cœlestinus I. Ep. ad Nestor. vocat istud Symbolum ab Apostolis traditum. Concilium Ephesinum in Relatione ad Theodosium Augustum dicit: Fides, initio quidem a Sanctis Apostolis tradita, posteà verò 318. Patribus in Metropoli Nicæna exposita. Rufinus in Præfatione Expositionis Symboli ad Laurentium: Apostoli, inquit, discensuri ab invicèm normam sibi priùs futuræ prædicationis in commune constituunt, ne fortè alii aliò adducti diversum aliquid his, qui ad fidem Christi invitantur, exponerent. Omnes igitur in uno positi, & Spiritu S. repleti, breve istud futuræ sibi, ut diximus, prædicationis indicium in unum conferendo, quod sentiebat esse Regulam statuunt; atque hanc credentibus dandam esse Regulam statuunt. S. Leo Ep. 13. ad Pulcheriam Augustam: Si quidèm, inquit, ipsius Catholici Symboli brevis, & perfecta confessio, quæ duodecim Apostolorum totidèm est signata sententiis, tàm instructa sit munitione cœlesti, ut omnes Hæreticorum opiniones solo ipsius possint gladio detruncari. S. Maximus hom. de Traditione Symboli: Apostoli, inquit, Ecclesiæ Dei Mysterium Symboli tradiderunt, ut, quia sub uno Christi nomine credentium futura erat diversitas, signaculum fidei intèr fideles perfidosque *discerneret.*"

Confirm. Juxtà Regulam ab Aug. traditam l. 4. de Bapt. contrà Donat. c. 24. *Quod universa tenet Ecclesia nec Conciliis institutum, sed sempèr retentum est, non nisi auctoritate Apostolica traditum rectissimè creditur*; atqui a nullo Concilio, aut Pontifice hoc Symbolum editum reperitur: ergo.

Prob. 1. Pars. Hieron. Ep. 61. ad Pammach. „*Symbolum*, inquit, fidei, & spei nostræ, quod ab Apostolis traditum, non scribitur in charta, aut attramento, sed in tabulis cordis carnalibus. Ruffinus in expositione Symboli ait: Idcircò hæc non scribi chartulis, aut membranis, sed requiri credentium cordibus tradiderunt, ut certum esset hoc neminem ex lectione, quæ interdùm pervenire etiam ad infideles solet, sed ex Apostolorum traditione didicisse. Sanctus Petrus Chrysologus Serm. 62. Symbolum fidei sola fide firmatur, non litteræ sed spiritui creditur, & mandatur cordi non *chartæ.* Et hinc præoccupatur objectio contrà 1. partem Conclusionis, scilicèt, quia Symbolum non fuit ab Apostolis scripto, sed ore tantùm traditum; ideo non habetur ut pars Scripturæ Canonicæ, & de illo Apostoli in suis scriptis mentionem non fecerunt.

Obj. Insupèr contrà eamdem partem. Si Symbolum esset ab Apostolis traditum, constaret ubiquè iisdem verbis; atqui ità non est: Orientale enim, Aquilejense, & Romanum diversis verbis, modò pauciòribus, modò pluribus constant: ergo. R. Standum esse Symbolo Romanæ Ecclesiæ, quæ illud *integrum sempèr custodit, & servat*, ut dicit Ambros. citatus. In aliis verò quædam adjecta sunt majoris explicationis gratia contrà novas hæreses; quæ tamèn implicitè continentur in Romano. Ità Rufinus in exposit. Symboli: „*Priùsquam*, inquit, incipiam de ipsis sermonum virtutibus disputare, illud non importunè commonendum puto, quòd in diversis Eclesiis aliqua in his verbis inveniuntur adjecta. In Ecclesia tamèn urbis Romæ hoc non deprehenditur factum: quod ego propterea esse arbitror, quòd neque hæresis ulla illic sumpsit exordium..... In cæteris autèm locis, quantùm intelligi datur, proptèr nonnullos Hæreticos addita quædam videntur, per quæ novellæ Doctrinæ sensus crederetur *excludi.*"

Inst. In Symbolo Romano omittitur articulus *De vita æterna*: ergo non est integrum. R. N. Conseq. Quia iste articulus continetur implicitè sub resurrectione carnis: & ideò S. Th. 1. a. 8. ut vidimus suprà, ex hoc utroque unum tantùm articulum componit, qui spectet opus gloriæ. Desunt etiàm hæ particulæ in Symbolo Aquilejensi.

Occasione Articuli X. hujus 1. Quæst. in qua S. Th. docet, pertinere ad auctoritatem summi Pontificis finalitèr determinare ea, quæ sunt fidei, ut ab omnibus inconcussa fide teneantur; plures Auctores hic disserunt de Regulis fidei; sed cùm hæc materia sit amplissima, reservamus illi Tractatum integrum pòst præsentem.

DIGRESIO II. HISTORICA.

Utrùm Symbolum, quod dicitur S. Athanasii, sit genuinum ejus opus?

DIco 1. Probabile est, Symbolum, quod dicitur S. Athanasii, esse ejus opus. Probabilitas hujus sententiæ petitur ab auctoritate graviorum Scriptorum, qui istud Symbolum tribuunt S. Athanasio, scilicèt Synodus Augustodun. anno 670. Rattramnus l. 2. contrà Græcos, Hincmarus in suis Capitular. duo antiquissima Manuscripta, quæ testatur se vidisse Usserius Epist. ad Gerardum Vossium, Abbo Floriacensis in Apologetico ad Reges Francorum Hugonem, & Robertum, Eugenius IV. in Decreto unionis, & plures alii, quos brevitatis causa omitto, sed præ cæteris S. Th. qui hic a. 10. ad 3. dicit: „*Athanasius* non composuit manifestationem fidei per modum Symboli, sed magis per modum cujusdam Doctrinæ. Sed quia integram fidei veritatem ejus Doctrina continebat, auctoritate summi Pontificis est recepta, ut quasi fidei Regula *habeatur.*"

Dico 2. Probabile est, Symbolum, quod dicitur S. Athanasii, non esse genuinum ejus opus. Ità recentiores Critici, qui fundantur in sequentibus argumentis negativis 1. Nullus Auctor, Athanasio coævus, aut supar, hujus Symboli meminit: non ipse Athanasius in suis Apologiis, non S. Greg. Nacianz. in Orat. de Laudibus Athanasii, aut quivis alius hujus temporis. Equidèm S. Nazianz. in Oratione cit. laudat confessionem fidei ab Athanasio factam, & oblatam Joviniano Imperatori: at hæc non erat Symbolum, sed Ep. Synodica nomine Episcoporum Ægypti, quæ Nicænum Symbolum complectitur. Quidam dicunt, S. Hilarium in fragmentis meminisse hujus Symboli sub nomine Athanasii; sed constat, hoc S. Hilarii opus esse adulteratum.

2. Non conveniebat his temporibus condere novum Symbolum, cùm Ariani, & Semi-Ariani passim malè audirent, eò quòd in suis pseudo-Synodis nova fidei Symbola cuderent. Undè ipse Athanasius in Ep. ad Antiochenos Nicænum Symbolum ut sufficientissimum commenat. 3. Si istud Symbolum esset S. Athanasii, illud procùl dubio S. Cyrillus Alex. Synodi Ephesina, & Chalcedonensis, & S. Leo laudassent adversùs Nestorianos, & Eutychianos. Similitèr in posterioribus sæculis Latini contrà Græcos, negantes Processionem Spiritûs S. a Filio; atqui tamèn altum fuit de illo silentium in his circumstantiis: ergo. 4. In antiquis penè omnibus probatæ fidei manuscriptis operum S. Athanasii istud Symbolum desideratur.

5. Qui tribuunt hoc Symbolum S. Athanasio, non conveniunt, quandò, & qua occasione illud composuit. Quidam dicunt, eum illud compossuisse Treviris latitans in puteo ob insidias Arianorum, sed silentium Scriptorum Ecclesiasticorum, Theodoreti, Socratis, Sozomeni, Metaphrastis, & aliorum de isto Athanasii secessu in puteum, probat esse fabulam; maximè, si attendatur, quòd Athanasius missus fuerit Treviros a Constantino, ut furori Arianorum subduceretur, & a Maximo Episcopo Trevirensi, Arianorum hoste infensissimo, humanissimè fuerit acceptus tanquàm strenuus fidei Confessor. Alii dicunt, istud Symbolum ab Athanasio fuisse compositum Romæ, ut Julio Papæ probaret fidem suam, de qua accusabatur ab Arianis. Verùm, & id quoquè falso supposito nititur: non enim

enim Athanasius accusatus fuit de fide coràm Julio, sed quòd frumenta a Constantino in Ægyptum, & Lybiam missa surripuisset; quòd ejus in Alexandriam reditus multarum cædium causa fuisset; quòdque a Synodo damnatus Sedem contrà Canones recepisset.

Ad testimonia S. Th. Eugenii IV. & aliorum pro opposita sententia, respondetur, eos hoc Symbolum S. Athanasio tribuisse, quia ejus nomine inscribitur. An autèm esset verum ejus opus, non expendisse secundùm accuratiores Criticæ leges, quia id ad eorum institutum non pertinebat.

Si quæras, quis, juxtà hanc 2. sententiam, sit hujus Symboli Auctor? R. Eos verisimiliùs conjicere, qui illud tribuunt Vigilio Tapsensi in Africa; quia solebat opera sua contrà Hæreticos emittere sub nomine antiquorum Patrum, ut majorem vim haberet. Id patet de Dialogo adversùs Arianos, & Sabellianos, quem sub nomine Athanasii edidit, ut ipse scribit in præfatione hujus Dialogi.

DISSERTATIO II.

DE MOTIVIS CREDIBILITATIS RELIGIONIS
Christianæ adversùs Incredulos, vulgò Deistas.

INcreduli, seu Deistæ, dicuntur, qui ens supremum, seu verum Deum agnoscunt; sed negant, eum quidquam revelasse hominibus, ideoque Religionem Christianam cum suis mysteriis figmentum humanum reputant. Volunt autèm in his, quæ sive Deum, sive alios spectant, sola ratione duci, eamque unam in omnibus, & veritatis, & vitæ regulam, ac Judicem agnoscunt. Hinc in varias abeunt adinventiones. Quidàm censent, animam rationalem esse materialem, ideòque negant ejus immortalitatem; qui dicuntur *Materialistæ*. Alii animam rationalem spiritualem, & immortalem agnoscunt. Quidam negant providentiam divinam circà res humanas, Deumque mala punire, aut bona præmiare; alii contrà sentiunt. Quidàm Justitiam, & injustitiam non nisi verba reputant, summamque Regulam in propria utilitate reponunt. Alii creaturam rationalem certis officiis ergà Deum, & æquales secundùm dictamen rationis subjiciunt. Nec mirum, si sic intèr se scindantur; cùm enim, ut dixi, unam rationem pro duce, & regula habeant, quisque pro nutu suæ rationis systema sibi cudit.

Adversùs hunc pestilentissimum errorem, totius Religionis eversivum, & his temporibus invalescentem, plurima atque eruditissima prodierunt scripta, quibus varia ejus systemata efficacitèr impugnantur, & error penitùs profligatur. Verùm ego, compendio intendens in gratiam studiosæ Juventutis, rem puto me sufficientèr confecisse, si invictè probavero Religionem Christianam esse divinam, a Deo revelatam, atque institutam: hoc enim posito palàm sequitur, omnia, quæ proponit credenda ut sunt mysteria SS. Trinitatis, & Incarnationis, Providentia divina circà res humanas, immortalitas animæ, Leges morum, peccatum originale, æternitas pœnarum, resurrectio mortuorum, Sacramenta, &c. esse vera, eisque certam, & indubitatam Fidem esse adhibendam, non obstante eorum incomprehensibilitate; Deus enim nec falli, nec fallere potest, ut concedunt ipsi Deistæ; sicque evanescunt omnia illorum & figmenta, & sophismata. Et cùm hi solam rationem audiunt, etiàm sola ratione eos impugnabo, exponendo præcipua motiva credibilitatis Religionis Christianæ, quibus nemo, nisi humanæ rationis lumen in se extinguat, resistere potest.

Sic ergo argumentor: Ratio suadet, imò cogit, nisi sit prorsùs inversa, & turbata, agnoscere hanc Religionem esse veram, a Deo revelatam, & institutam, quam 1. Prophetæ longè anteà prænuntiarunt. 2. Quam ejus Auctor, & illius cooperatores paritèr Prophetiis adimpletis, & patentissimis miraculis confirmarunt. 3. Deniquè, quæ sola virtute divina contrà omnes humanæ prudentiæ Leges est nata, adulta, & per orbem universum propagata; atqui hæc est Religio Christiana: ergo. Majorem negare non possunt Deistæ; tria enim assignata sunt evidentissima Divinitatis argumenta. Sola ergo Minor est probanda. Undè in ejus probationem sit

ARTICULUS I.

Vaticinia Prophetarum de Religione Christiana, & ejus Auctore.

VAticinia Religionis Christianæ continentur in libris Moysis, & aliorum Prophetarum. 1. Deus locutus est Moysi, eique Religionem Judaicam revelavit, ut patet Exod. 19. Porrò, si Religio Judaica sit vera, & revelata: ergo Christus est Messias: ergo Religio Christiana, quam instituit, & cujus Religio Judaica erat fundamentum, est vera, & revelata. 2. In libris Moysi, & Prophetarum prænuntiatur Messias, ejus nativitas, locus, tempus nativitatis, vita, doctrina, opera, miracula, passio, mors, resurrectio, & alia hùc spectantia, vocatio Gentium, rejectio Judæorum, abolitio Templi, & Sacrificii, substitutio novæ Legis, & novi Sacrificii, &c.; atqui hæc omnia adamussim verificata sunt de Jesu Nazareno, Aucore Legis Christianæ: ergo ipse est Messias: ergo vera, & divina ejus Religio.

Prob. Min. 1. Noster Christus natus est, adempto sceptro a Juda, juxtà Vaticinium Jacob, Gen. 49. Tempore statuto in 70. hebdomadibus Danielis, Daniel c. 9. Anè destructionem secundi Templi, ut prædixerant Aggæus c. 2. & Malachias c. 3. 2. Natus est in Bethleem, ut prænuntiatum erat Mich. 5. Ex tribu Juda, & Familia David, Isa. 11. Ex Virgine, Isa. 7. 3. Adventum ejus præcessit, qui pararet viam ejus, Malac. 3. 4. Fecit miracula, ut prædixerat Isa. c. 61. 5. Venditus est 30. argenteis, quibus emptus est ager figuli, ut prædixit Zachar. c. 11. 6. Conspuitur & cæditur in faciem, Isa. 50. 7. Flagellatus fuit, Ps. 34. & 138. 8. Manus & pedes ejus fuerunt perforati, Ps. 21. 9. Fuit crucifixus intèr Latrones, Ps. 53. Divisa sunt ejus vestimenta missa sorte in togam, Ps. 21. Pendens in cruce fuit felle potatus, Ps. 68. Eo moriente, sol deliquium passus est, Amos c. 8. Resurrexit, Ps. 3. Ascendit in Cœlum, Ps. 67. Misit Spiritum S. Joël 2. 10. Vocavit per Apostolos Gentes ad suam Religionem, & Idololatriam destruxit, ut prædictum erat Genes. 20. 22. & 40. Isa. 2. 19. & 49. Zachar. 13. & alibi. 11. Novum Sacerdotium substituit Levitico, novam Legem legi Mosaicæ, ac tandèm Judæos rejecit, ut prænuntiatum est passim in Prophetis, Isai. Jerem. Osee, Amos, Mich. Hæc omnia latiùs exposita require in Tract. de Incarn. Dissert. 2. a. 3.

Quid ad hæc Deista? Dicetne, Moysen esse fabulatorem & impostorem, qui falsa, & ficta pro veris fraudulentèr venditavit Israëlitis? Sed contrà 1. Moyses eorum, quæ narrat, ipsos Israëlitas testes oculatos appellat. Narrat plagas Ægypti, Israëlitis videntibus inoxias. Narrat ipsos transiisse incolumes per mare rubrum, Ægyptiis in eo submersis. Narrat manna cœlitùs ipsis datum per 40. annos: per id tempus eorum vestes non fuisse detritas. Narrat, Legem ipsis divinitùs datam in Monte Sinai inter fulgura, & tonitrua. Narrat, se in eorum sublevamen elicuisse fontem de rupe: Dathan, & Abiron, ipsis spectantibus, vivos in terra fuisse absorptos, ut prædixerat: legi durissimæ ipsos subjicit, etiàm sub pœna mortis in certis capitibus. Narrat, se jussisse occidi per Levitas 25000. hominum proptèr Idololatriam, & plura alia. Si ergo hæc omnia falsa sunt, & Moyses pro veris fraudulentèr venditavit Israëlitis, necesse est Moysen fuisse stultum, qui speraret se posse persuadere Israëlitis eos vidisse, quæ non viderant, & inde eos legi durissimæ subjicere; Israëlitas paritèr fuisse stultos, qui crederent se vidisse, quæ non viderant, & indè se subjicerent legi durissimæ. 2. In memoriam factorum, & prodigiorum, quæ narrat Moyses, instituta fuerunt tùnc Festa, & Sacrificia, quæ etiàm nùnc scrupulosè servantur a Judæis. Quis autèm credat, Gentem integram instituisse Festa, & Sacrificia pro eventibus sibi non certò notis, aut fabulosis, & ea per tot sæcula tàm religiosè observare? 3. Moyses non solùm facta, & prodigia narrat, sed multa prænuntiat futura, quæ ex sola Dei voluntate pendent, & quæ fuerunt adimpleta: similitèr alii Prophetæ. Non est autèm impostoris, nec cujusvis alterius hominis prædicere futura, quæ ex sola Dei voluntate pendent.

Reponet fortè, neque Moysen, neque Prophetas unquàm extitisse; aut si extiterint, libros, qui ipsis tribuuntur, non esse ipsis proprios, sed post natum Christianismum ab aliquo impostore fuisse fabricatos. Sed contrà 1. Tàm certum est, extitisse Moysen, & Prophetas, & scripsisse ea, quæ ipsis tribuuntur, quàm certum est extitisse Cyrum, Alexandrum, Cæsarem, Ciceronem, Virgilium, & scripta, quæ eis tribuuntur, esse ipsis propria. De his autèm nullus dubitat propter constantem traditionem, cui nihil opponi potest: ergo nec de illis dubitare licet. Itèm tàm certum est, Moysen, & Prophetas extitisse, & opera, quæ eorum nominibus inscribuntur, esse ab illis scripta, quàm certum est, extitisse & nunc existere Gentem Judaicam, quæ illos ut Prophetas & Sanctos sempèr coluit & colit, & eorum Scripta ut divina summa diligentia sempèr custodivit & custodit. Existere autèm & extitisse Gentem Judaicam antè ortum Christianismum, universo orbi notum est. 2. Aristæus, unus ex Legatis Ptolemæi ad Eleazarum Summum Judæorum Pontificem, cujus liber extat in Bibliotheca Patrum Tom. 7. Joseph & Philo uterque Judæus referunt, vetus Testamentum ex Hebræo in Græcum fuisse translatum a 70. Interpretibus sub Ptolomæo Rege Ægypti 200. annis antè Christum natum. Itèm Historici prophani, Cicero, Phlegon, Tacitus, Suetonius, Salustius, Quintus Curtius mentionem faciunt de Lege, Templo, & Bellis Judæorum 3. Qua arte iste impostor potuisset persuadere Judæis, hanc esse Historiam & Legem suæ Gentis divinitùs traditam, de qua nihil unquàm audivissent, quæque multa illis probrosa continet & durissima præcipit, atque ab eis obtinere tàm scrupulosam hujus legis durissimæ observantiam, qualem nùnc etiam profitentur? Quisquis sanè id tentasset, dubio procùl ceu Fanaticus a Judæis habitus fuisset. 4. Si verus Testamentum sit opus recentis Impostoris, idem dicendum erit de novo, cùm istud non sit nisi explicatio & adimpletio veteris, Christusque sæpè provocet Judæos ad Moysen & Prophetas veteris Testamenti. 5. Dicant Deistæ, quis fuerit iste Impostor, cujus conditionis, generis, & Religionis, àn Judæus, àn Samaritanus, àn Christianus? Si Judæus, nihil obtinuisset a Samaritanis Judæorum hostibus infensissimis. Similitèr, si Samaritanus, respectu Judæorum. Insupèr neuter inseruisset in his libris, quæ nationi Judaicæ & Samaritanæ adeò sunt ignominiosa, eorum scilicet crimina, ingratitudines, idololatriam, & punitiones: si Christianus, quomodò à Judæis & Samaritanis hostibus paritèr Christianorum infensissimis acceptus fuisset?

Itèm dicant, quo tempore, quo anno, in qua parte mundi apparuit iste Impostor; quos 1. decepit, quomodò Judæi, Samaritani, Christiani toto orbe dispersi statim, & simùl fuerunt instructi exemplaribus omnium istorum librorum, in omni lingua, Hebraica, Syriaca, Chaldaica, Græca, proùt erant, nascente Christianismo. Ad hæc obmutescunt Deistæ. Agnoscant ergo sua figmenta, & seipsos prodere Impostores, dum ficti Impostoris causam agunt.

Maneat itaquè inconcussum, libros Moysis & Prophetarum esse genuina ipsorum opera, vaticinia, quæ continent de Religione Christiana & ejus auctore, esse divina & revelata, consequentèr Religionem Christianam esse veram, divinam, & revelatam; nullum quippè est efficacius argumentum veritatis alicujus doctrinæ, quam vaticinia de illius Auctore & veritate; siquidèm nullus, nisi Deus, aut divino Spiritu afflatus, possit diù antè futura contingentia, quæ ex sola Dei voluntate pendent, cum omnibus suis circumstantiis prædicere, juxta illud Isa. 41. *Annuntiate, quæ ventura sunt, & sciemus, quia Dii estis.*

Si opponas, Paganismum etiàm habuisse sua oracula. R. 1. Nulla unquàm oracula sive a Sacerdotibus Idolorum, sive a Pythonibus, sive a Dæmonibus per Idola prodiisse de eventu futuro, qui ex sola Dei voluntate penderet, sicùt oracula Christianismi: sed fuisse vel de eventibus recentibus alibi jam peractis, aut quæ ipsi facturi erant, vel de futuris naturalibus, quæ ex circumstantiis conjecturalitèr prænuntiabant; & ideo de illis ipse Cicero l. 2. de Divinat. dicit, quòd erant *partim falsa, partim casu vera.* 2. Oracula, quæ futurum spectabant, erant ambigua, ità ut, quidquid evenisset, verificarentur. Tale fuit oraculum Apollinis Delphici, datum Cræso Regi Lydiæ quòd. *Si transiret flumen Halys, magna regna perdet*: An sua, àn aliena, hoc restabat divinandum. Itèm istud ejusdem Apollinis datum Pyrrho consulenti de eventu belli contra Romanos: *Alio, te Æacida Romanos vincere posse*, quod æquè significat Græcos posse vinci a Romanis, ac Romanos posse vinci a Græcis. 3. Hæc Paganismi oraculo cessarunt, nascente Christo, & proficiente Christianismo. Suidas verbo Augustus, Suetonius in Octavio, Nicephorus l. 1. c. 17. referunt, Apollinem Delphicum, postquàm diu mutus mansisset, tandèm Cæsari Augusto ipsum consulenti coactum fuisse respondere sic:

Me puer Hebræus, divos Deus ipse gubernans
Cedere sede jubet, tristemque redire sub orcum.
Aris ergo dehinc tacitus abscedito nostris.

Notum est, Apollinem Daphniticum in suburbio Antiochiæ diù paritèr obmutuisse, non obstantibus Sacrificiis iteratis Juliani Apostatæ; ac tandèm illi respondisse, causam sui silentii esse quosdam mortuos in vicino loco sepultos: hi autèm erant SS. Martyres, inter quos S. Babylas.

Tertullianus in Apolog. affirmat, quemlibet Christianum primò occurrentem posse reddere Dæmones motus, & eos e corporibus ejicere; provocatque Romanos, ut experimentum faciant, & consentit hunc Christianum morti addici, si deficiat. Paritèr Lactant. l. de vera Sap. refert omnem Christianum signo crucis Dæmones mutos efficere, & e corporibus expellere.

ARTICULUS II.

Miracula Christi & Apostolorum, itèm promissiones Christi adimpletæ in confirmationem Religionis Christianæ.

§. I. *Quædam Quæstiones circà miracula brevitèr resolvuntur.*

PEtes 1. Quid sit miraculum? (1. *p. q.* 110. *a.* 4. *o.*) Miraculum est effectus omnipotentiæ divinæ contrà leges communes, & suprà omnes vires totius naturæ; seu, ut dicit S. Th. prætèr ordinem totius naturæ. Undè neque Angeli, neque Dæmones, neque ulla quævis creatura potest propria virtute facere verum miraculum, sed solus Deus; qui, cùm condendo naturam illi liberè Leges constituit, sic solus illis potest ad nutum derogare. Neque indè sequitur, quòd Deus mutetur, ut stupidè fingit Spinosa; non enim mutat voluntatem faciendò miraculum, sed facit in tempore, quod ab æterno decrevit facere. Quandò ergo. (*Ib. ad* 1. & 2. 2. *q.* 178. *a.* 1. *ad* 1.) Angeli, vel Sancti dicuntur facere miracula, non est sensus, quòd habeant in se virtutem habitualitèr permanentem faciendi miracula: cùm enim principium operandi miracula se extendat ad omnia, quæ supernaturalitèr fieri possunt, nihil est aliud, quàm omnipotentia divina, quæ nulli creaturæ communicari potest: & aliundè sequeretur, quòd possent facere miracula quandò vellent, quod est falsum. Patet ex interrogatione Apostolorum Matth. 17. *Quare nos non potuimus ejicere illum?* scilicèt Dæmonem. Itèm Eliseus non potuit suscitare filium viduæ per sui baculi applicationem. Itèm Paulus petiit a se removeri stimulum carnis, nec obtinuit. Sensus est ergo, quòd ad eorum sive postulationem, sive vocem, sive contactum alicujus ad se pertinentis, Deus operatur miraculum, utens iis rebus tanquàm instrumentis.

Petes 2. Utrùm omnia, quæ videntur, aut dicuntur miracula, sint vera & propriè dicta miracula? R. negativè. (*Ibid.* 2. *a.* 2. *o.*) Quædam enim non sunt vera facta, sed phantastica, quibus ludificatur homo, ut videatur ei aliquid, quod non est. Quædam sunt quidèm vera facta, seu veræ res, sed non habent rationem veri miraculi, quatenùs fiunt virtute aliquarum causarum naturalium nobis ignota; & ideò non dicuntur miracula simpliciter, sed quoad nos tantùm. Hæc duo facere possunt Dæmones, & Magi ope Dæmonum. Hujusmodi fuerunt miracula Magorum in Ægypto, & erunt miracula Antichristi, de quibus Apost. dicit 2. Thessal. 2. quòd ejus adventus erit *Secundùm operationem Satanæ, in omni virtute, & signis, & prodigiis mendacibus.* Solus autèm Deus, ut dixi, facit vera miracula, quæ omnem totius naturæ virtutem superant.

Petes 3. Quomodò dignosci potest, aliquod miraculum esse factum virtute divina, & non virtute naturæ nobis ignota; ideòque esse verum miraculum? R. triplicem esse regulam. Pro 1. suppono, esse quosdam effectus, qui communi & constanti sensu omnium hominum cujusvis temporis & nationis reputantur superare omnes totius naturæ vires & verè miraculosi, qualis est v. gr. resurrectio mortui; quovis enim loco, quovis tempore resurgat homo verè mortuus, ut erat v. gr. Lazarus, nemo est, qui non reputet verum & propriè dictum miraculum; undè illud Cæci nati Joann. 9. *A sæculo non est auditum, quia quis aperuit oculos cæci nati. Nisi esset hic a Deo, non poterat facere quidquam.* Hoc supposito, dico: Quandò est talis effectus, qui communi & constanti sensu omnium hominum cujusvis temporis & nationis censetur miraculosus, certò tenendum est, esse verum miraculum: quia hic sensus tam constans & tàm universalis omnium hominum cujusvis temporis & nationis, attenta infinita Dei bonitate, sapientia, & veracitate, non potest esse falsus; alioquin